

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
Του Πέτρου Παπαχαραλάμους

ΘΕΜΑ:

**Διερεύνηση των απόψεων της πολιτικής ελίτ της
Κυπριακής Δημοκρατίας για την επιβίωση και την
ασφάλειά της**

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Daniela Donno	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	Επιβλέπουσα
	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ	Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής

Κύπρος, 2022

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πίνακας Περιεχομένων.....	2
Ευχαριστίες.....	4
Εισαγωγή	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	8
1.1.Λειτουργικός ορισμός της έννοιας “μικρό κράτος”	8
1.1.1.Κράτη primus inter pares εντός του ΟΗΕ	8
1.1.2.Η επιστημονική μελέτη των μικρών κρατών – εννοιολογικές προσεγγίσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’	10
1.1.3.Απόλυτες εννοιολογήσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’	11
1.1.4.Σχετικές εννοιολογήσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’	12
1.1.5.Επιστημονικές διαφωνίες κατά την ενοιολόγηση της έννοιας ‘μικρό κράτος’ ..	14
1.1.6.Η αναγκαιότητα του εννοιολογικού ορισμού	15
1.2.Στρατηγικές ασφαλείας των μικρών κρατών	16
1.2.1.Συμβιβασμός	18
1.2.2.Ισορροπία	19
1.2.3.Οπορουνισμός	21
1.2.4.Ουδετερότητα	22
1.2.5.Επιβολή ή επιλογή στρατηγικής;	24
1.3.ΚΔ: Προφίλ – Προκλήσεις – Ευκαιρίες – Στρατηγικές	26
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	31
2.1.Μεθοδολογία.....	31
2.2.Δειγματοληψία.....	33
2.3.Συλλογή δεδομένων	35
2.4.Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων	39
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52

Βιβλιογραφία	53
Παράρτημα 1: Οδηγός ερωτήσεων	63
Παράρτημα 2: Παράδειγμα από ένα δελτίο συνέντευξης.....	65

η

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να απευθύνω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Daniela Donno, για την άριστη καθοδήγηση, τις εύστοχες υποδείξεις και παρατηρήσεις και την αδιάκοπη βοήθεια που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας. Επίσης ευχαριστώ τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής που πολύ πρόθυμα ανέλαβαν την ευθύνη της επίβλεψης της διπλωματικής μου.

Ιδιαίτερος ευχαριστώ όλους τους αρχηγούς κοινοβουλευτικών κομμάτων, τους κοινοβουλευτικούς εκπρόσωπους, τους ευρωβουλευτές και τα ανώτατα στελέχη της Προεδρίας της Δημοκρατίας που πρόθυμα συμμετείχαν στην έρευνα, καθώς και όλους όσους βοήθησαν ώστε να επικοινωνήσω με τους συμμετέχοντες.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη, υπομονή και συμπαράσταση που έδειξε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Εισαγωγή

Η ανάπτυξη των Διεθνών Σχέσεων ως επιστημονικού κλάδου συνέπεσε με τον Ψυχρό Πόλεμο, ο οποίος υποχρέωσε τους περισσότερους ερευνητές να επικεντρωθούν σε ζητήματα ανταγωνισμού υπερδυνάμεων και στην κατανόηση της εξωτερικής τους πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας τους. Όμως η παρούσα παγκόσμια τάξη ευνοεί την γέννηση και ευημερία των μικρών κρατών και ενδιαφέρεται για το πώς τα μικρά κράτη ανταποκρίνονται στις διεθνείς προκλήσεις και ποιον ρόλο διαδραματίζουν στη διεθνή ασφάλεια και τους οργανισμούς (Maass, 2014). Και αυτό για 3 λόγους. Πρώτο, ο μονοπολικός χαρακτήρας της παρούσας παγκόσμιας τάξης καθιστά όλα τα κράτη εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ως μικρά κράτη, δεύτερο, τα μικρά κράτη παίζουν πολύ πιο ενεργό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις από ό,τι σε προηγούμενες ιστορικές εποχές και ιδιαίτερα τα μικρά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και, τρίτο, επειδή τα μικρά κράτη αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των κρατών στο διεθνές σύστημα και σε διεθνείς οργανισμούς. Συνεπώς η παραμέληση της πλειοψηφίας των κρατών υπέρ της μελέτης μερικών μεγάλων δυνάμεων είναι εξαιρετικά προβληματικό εάν θέλουμε να κατανοήσουμε τις διεθνείς σχέσεις και την ασφάλεια των κρατών.

Η Radoman (2018), υποστηρίζει ότι 'χρειάζεται μια αναθεωρημένη έρευνα για τα μικρά κράτη και τις απειλές που αντιμετωπίζουν σήμερα. Περαιτέρω δουλειά μπορεί να γίνει μέσα από case study συγκεκριμένων χωρών σε διαφορετικά συγκείμενα η οποία μπορεί να αποκαλύψει πότε και πώς το μικρό μέγεθος δυνατόν να επηρεάζει την εξωτερική πολιτική και τις πολιτικές συμμαχίας'. (σ. 195). Οι Gvalia, Siroky, Lebanidze, & Iashvili (2013) εισηγούνται μία τέτοια μέθοδο. Όπως υποστηρίζουν, 'οι συνεντεύξεις με ελίτ πολιτικούς προσφέρουν πιο αξιόπιστη ερμηνεία της εξωτερικής πολιτικής παρά η εστίαση στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα' (σ. 99). Κατά τους Gvalia et al. (2013) οι ελίτ ιδέες παίζουν μεγαλύτερο ρόλο στην ερμηνεία της

εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών από ότι πιστεύεται και ότι ‘αυτές οι ελίτ ιδέες, μπορούν να επηρεάσουν την κατεύθυνση, ταχύτητα και την οπτική της εξωτερικής πολιτικής στον ίδιο βαθμό όπως το περιφερειακό ισοζύγιο ισχύος, οι οικονομικοί δεσμοί και οι απειλές (σ. 102).

Προκειμένου να κατανοηθεί η συμπεριφορά των μικρών κρατών όπως αυτή της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ) στο σημερινό περιβάλλον ασφάλειας, αυτή η εργασία διερευνά τις απόψεις ελίτ πολιτικών της ΚΔ σχετικά με τα ζητήματα ασφάλειας που αντιμετωπίζει η τελευταία όπως επίσης και ζητήματα της εξωτερικής της πολιτικής. Τα δεδομένα της έρευνας προέκυψαν από 7 ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ελίτ Κύπριους πολιτικούς που έγιναν την περίοδο Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου του 2022 μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ανώτατα στελέχη της Προεδρίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, αρχηγοί κοινοβουλευτικών κομμάτων, κοινοβουλευτικοί αντιπρόσωποι της Επιτροπής Άμυνας της Βουλής και Ευρωβουλευτές της Επιτροπής Εξωτερικών υποθέσεων της Ε.Ε. συζητώντας τις διάφορες στρατηγικές τις οποίες τα μικρά κράτη εφαρμόζουν προκειμένου να διαχειριστούν τις ανασφάλειές τους και τα ζητήματα επιβίωσης τους. Η ποιοτική ανάλυση των δεδομένων υποδεικνύει ότι η Τουρκική Δημοκρατία (ΤΔ) η οποία είναι και η κυριότερη απειλή της ΚΔ είναι πιθανό να κλιμακώσει τις προκλήσεις της κατά της ΚΔ και ότι η ισχυροποίηση των ενόπλων δυνάμεων της ΚΔ αποτελεί μονόδρομο επειδή αναμένεται να διαχειριστούν αποκλειστικά την τουρκική απειλή. Επιπλέον προκρίνεται η εφαρμογή της στρατηγικής της ισορροπίας αφού διαπιστώνεται η δυτική στροφή της ΚΔ προς την ΝΑΤΟϊκή συμμαχία.

Στο πρώτο μέρος της έρευνας που αφορά στην βιβλιογραφική ανασκόπηση, γίνεται αναφορά στη διαμάχη που επικρατεί στην επιστημονική κοινότητα για τον εννοιολογικό ορισμό της έννοιας ‘μικρό κράτος’ και στις κυριότερες στρατηγικές ασφάλειας που τα μικρά κράτη επιστρατεύουν για την επιβίωση και την ασφάλεια τους.

Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η μέθοδος που ακολούθησα για την συλλογή, επεξεργασία, ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων μου. Πιο συγκεκριμένα, αιτιολογείται η χρήση της ποιοτικής μεθόδου, η επιλογή του μεθοδολογικού εργαλείου της ατομικής συνέντευξης, δίνονται πληροφορίες για την δειγματοληψία, τη διαδικασία που ακολούθηθηκε και για την ανάλυση των δεδομένων.

Το τρίτο μέρος αποτελεί την έρευνα της παρούσας εργασίας όπου γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν οι απόψεις των ελίτ πολιτικών για την ασφάλεια και επιβίωση της ΚΔ. Στη συνέχεια διατυπώνονται τα συμπεράσματα της έρευνας, παρουσιάζονται οι περιορισμοί της και προτείνονται ερευνητικά ερωτήματα τα οποία θα μπορούσαν να διερευνηθούν σε μελλοντικές έρευνες και πιθανές πολιτικές εφαρμογές από τα ευρήματα της έρευνας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Λειτουργικός ορισμός της έννοιας “μικρό κράτος”

1.1.1. Κράτη *primus inter pares* εντός του ΟΗΕ

Ο Ο.Η.Ε. ‘βασίζεται στην αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των Μελών του’ (UN, Χάρτης, Άρθρο 2(1)) και ‘διακηρύσσει πίστη (...) στα ίσα δικαιώματα (...) μεγάλων και μικρών εθνών (...)’ (UN, Χάρτης, Προοίμιο). Εντούτοις όμως “υπάρχει μια τυπική ανισότητα μεταξύ των κρατών - μελών εντός του ΟΗΕ” (Ansong, 2016, σ. 29), επειδή “ο Χάρτης (...) παρέχει ορισμένα επιπλέον προνόμια στα μόνιμα μέλη του” (Mahmood, 2013, σ. 118), αφού “το Συμβούλιο Ασφαλείας (...) αποτελείται από δεκαπέντε Μέλη (...) [και] η Δημοκρατία της Κίνας, η Γαλλία, η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (...) είναι μόνιμα μέλη του (...)” (UN, Χάρτης, Άρθρο 23, Παράγραφος 1) και “οι αποφάσεις [του Συμβουλίου] παίρνονται με σύμφωνες ψήφους εννέα μελών, στις οποίες (...) περιλαμβάνονται και οι σύμφωνες ψήφοι όλων των μονίμων μελών (...)” (UN, Χάρτης, Άρθρο 27). “Το προνομιακό καθεστώς των μονίμων μελών δεν σταματά στο άρθρο 27, καθώς υπάρχουν ορισμένα άγραφα προνόμια που παραχωρούνται (...) ως υποπροϊόν του δικαιώματος αρνησικυρίας” (Mahmood, 2013, σ. 128). Το καταστατικό δηλαδή των Ηνωμένων Εθνών, βάση των όρων εντολής του Συμβουλίου Ασφαλείας (UN, 2019, σ. 3-4), θέτει όρια στα μέλη του ως προς την επιρροή τους στη διεθνή πολιτική σκηνή, επιτρέποντας σε ορισμένα κράτη δυνατότητα για μεγαλύτερο εκτόπισμα ή, αν προτιμά ο αναγνώστης, περιορίζοντας το αποτύπωμα ορισμένων κρατών.

Αν και ο Westra (2010), σε μια εναλλακτική ενοιολόγηση, αντιμετωπίζει τον Χάρτη ως ένα αποτελεσματικό όργανο διεθνούς τάξης, θεωρώντας ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας εξυπηρετεί όλα τα μέλη ανεξαρτήτως καθεστώτος συμμετοχής (σ. 513, 530-531), ο Preuß (2008), υποστηρίζει ότι ‘η υπερβολική εστίαση του ΟΗΕ στο ζήτημα της διασφάλισης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας παραβλέπει την σημασία της θεσμικής παγκόσμιας τάξης και σχετικοποιεί την μεταξύ των κρατών ισότητα’ (σ. 23). Στη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων, το μέγεθος των κρατών έχει συνδεθεί γενικά με δυνατότητες και επιρροή, με το μεγάλο να ισοδυναμεί με το ισχυρό και το μικρό να αποτελεί μειονέκτημα και αγώνα για επιβίωση (Browning, 2006; Baldachino & Wivel, 2020). “Η εκχώρηση (...) αυτών των ειδικών προνομίων θέτει υπό αμφισβήτηση την κυρίαρχη ισότητα των κρατών” (Mahmood, 2013, σ. 118) και διακρίνει τα κράτη σε μια βαθμονομημένη κλίμακα ιεράρχησης του μεγέθους τους. Συνεπώς καθιστά κάποια κράτη ως μεγάλα ή τουλάχιστον μεγαλύτερα κάποιον άλλων κρατών, ή, καλύτερα για την παρούσα, καθιστά κάποια κράτη απλά ως μικρά.

Εάν το σύνολο των 193 κυρίαρχων κρατών του διεθνούς συστήματος συναινούν και αποδέχονται, ως συμβαλλόμενα μέλη του Ο.Η.Ε., αυτή τη θέση, τότε δεν υφίσταται οποιοσδήποτε λόγος επιστημονικής εξέτασης του ερωτήματος του κατά πόσο υπάρχει μια μεταξύ των κρατών ιεράρχηση μεγέθους και μια τέτοια, πρέπει να εκλαμβάνεται ως δεδομένη.

Φυσικά υπάρχει μια λογική στη θεμελίωση του συστήματος των Η.Ε., όπως επίσης και μια λογική στην καθολική αποδοχή της από πλευράς των κρατών. Κατά τον Simpson (2000), ο Χάρτης των Η.Ε. είναι ένα “διαλεκτικό σχήμα μεταξύ της ικανοποίησης των επιταγών της ηγεμονίας και των απαιτήσεων για ισότητα” (σ.157) και η εκχώρηση προνομίων “αντιπροσωπεύει πολιτικές εξουσίας” (Mahmood, 2013, σ. 135) επειδή “οι μικρές χώρες βρέθηκαν αντιμέτωπες με το δίλημμα της επιλογής μεταξύ του Χάρτη με προνόμια των μεγάλων χωρών ή χωρίς καθόλου Χάρτη” (Simpson, 2000, σ. 157). Όμως, δεν αποτελεί σκοπό του παρόντος η ανάλυση και ερμηνεία των δομικών στοιχείων του ΟΗΕ. Το ζήτημα εδώ είναι η ανάδειξη και επισήμανση αυτής της σημαντικής για την παρούσα εργασία λεπτομέρειας, την *de jure* δηλαδή διάκριση των κρατών εντός των Η.Ε. με βάση το μέγεθος τους, εξαρτώμενο θετικά από το πολιτικό τους εκτόπισμα στη διεθνή σκακιέρα, η οποία με τη σειρά της επιβάλλει την υιοθέτηση του όρου “μικρό κράτος”.

Εξετάζοντας μόνο το καταστατικό του ΟΗΕ, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει απλοϊκά ότι “μικρά κράτη” θεωρούνται όλα τα κράτη πλην των μονίμων μελών του

Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε. Ο Joenniemi (1998) όμως δοκιμάζει ευθέως αυτόν τον ορισμό αφού όπως υποστηρίζει “τα κράτη προφανώς ποικίλουν σε μέγεθος” (σ. 62) Οι Baldachino & Wivel (2020) επίσης, έμμεσα, αμφισβητούν αυτόν τον ορισμό, αφού όπως υποστηρίζουν ότι ‘τα “μικρά κράτη”, ναι μεν μπορεί να είναι νομικά κυρίαρχα, αλλά η πραγματική τους αυτονομία ποικίλει’ (σ. 6). Αυτό που πραγματικά υπαινίσσονται οι Baldachino & Wivel είναι μια διαβάθμιση ιεραρχίας μεγέθους των μικρών κρατών, για παράδειγμα των υπερβολικά μικρών κρατών (micro states) ή των μικροσκοπικών κρατών (mini states) (Radoman, 2018), αν και ο Sutton (2011) διερωτάται κατά πόσο είναι χρήσιμη αυτή η διάκριση στην πολιτική επιστήμη.

1.1.2. Η επιστημονική μελέτη των μικρών κρατών – εννοιολογικές προσεγγίσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’

Αποτελεί λοιπόν επιστημονική παραδοχή ότι αφενός τα “μικρά κράτη” στη διεθνή πολιτική όντως υπάρχουν. Όπως άλλωστε σημειώνουν οι Baldachino & Wivel (2020), ‘λίγοι άνθρωποι αναρωτιούνται αν υπάρχουν αυτά τα “μικρά κράτη” ή αν έχουν κοινές προκλήσεις’ (σ. 3). Αφετέρου δε, ότι το μέγεθος των κρατών δεν καθορίζεται μανιχαϊστικά σε μεγάλο ή μικρό. Αντιθέτως, υπάρχει, κατά κάποιο τρόπο, ένα συνεχές μεγέθους και ότι αυτό το μέγεθος εξαρτάται από κάποιες μεταβλητές ή καθορίζεται από κάποια χαρακτηριστικά. Και το ερώτημα που αβίαστα τίθεται είναι το τι καθιστά ένα κράτος μικρό; Πως δηλαδή, και κάτω από ποιες συνθήκες, ένα κράτος θεωρείται μικρό; Με άλλα λόγια, πως ορίζεται εννοιολογικά το “μικρό κράτος”;

Η επιστημονική μελέτη των μικρών κρατών ξεκίνησε το 1950 (Crowards, 2002), λόγω της δημιουργίας πολλών τέτοιων με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της εξέλιξης της από-αποικιοκρατίας αλλά και επειδή αυτά απέκτησαν κεντρικό ρόλο τα τελευταία 50 χρόνια στη διεθνή πολιτική (Baldachino & Wivel, 2020, σ. 3). “Στη συζήτηση (...) η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει επενδύσει πολύ ενέργεια για στον ορισμό της έννοιας ‘μικρό κράτος’ και στον καθορισμό κριτηρίων που καθιστούν ως τέτοιο ένα κράτος” (Radoman, 2018, σ. 8) με ποικίλες προσεγγίσεις (Briguglio, 2018, σ. 3; Baldachino & Wivel, 2020, σ. 4; Vlcek, 2008, σ. 10). Η Radoman (2018) ομαδοποιεί τους ορισμούς σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία τοποθετεί εκείνους τους ορισμούς οι οποίοι καθορίζουν αριθμητικά κατώφλια ισχύος βασισμένοι σε δεδομένα

υλικής ισχύος και κυρίως του πληθυσμού. Στην δεύτερη ομάδα, κατατάσσει εκείνους τους ορισμούς οι οποίοι αντιλαμβάνονται μια κονστρουκτιβιστική διάσταση του μεγέθους των κρατών και οι οποίοι ορίζουν το μέγεθος τους εξετάζοντας τη συμπεριφορά τους στο διεθνές σύστημα και τη σχέση τους με τα άλλα κράτη. Με ανάλογο σκεπτικό, ο Vleck (2008) διακρίνει μεθοδολογικά σε ποιοτική και ποσοτική προσέγγιση του λειτουργικού ορισμού, όπως και οι Neal & John (2016), ομοίως, οι οποίοι αναγνωρίζουν δύο σχολές θεωρητικών εννοιολογικού ορισμού, με χρήση απόλυτων όρων ή μέσω διερεύνησης σχεσιακών και συγκριτικών δεδομένων. Οι Baldachino & Wivel, A. (2020) τέλος, εκπέμπει στο ίδιο μήκος κύματος κάνοντας λόγο για “υλιστικές και πολιτικές κατασκευές”, και εισάγει μια επιπλέον κατηγορία των όχι “μεγάλων δυνάμεων” (σ. 4-6).

1.1.3. Απόλυτες εννοιολογήσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’

Οι πρώιμες προσπάθειες που έγιναν για την εννοιολόγηση της έννοιας “μικρό κράτος” ήταν εμβολιασμένες από τις κυρίαρχες θέσεις του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις, και αφορούσαν υλιστικούς ορισμούς και συγκριτική ποσοτικοποίηση δεδομένων (Browning, 2006). “Αναπόφευκτα οι ακαδημαϊκοί των μικρών κρατών πρέπει να διαχειριστούν την έννοια και τη σημασία της ισχύος” (Radoman, 2018, σ. 183) και ‘αποτελεί λογική αρχή η εξέταση της για τον χαρακτηρισμό του μεγέθους ενός κράτος’ (Neal & John, 2016, σ. 8). ‘Ο πληθυσμός μιας χώρας αποτελεί το πιο κοινά αποδεκτό κριτήριο ισχύος’ (Briguglio, 2018, σ. 2; Crowards, 2002, σ. 143; Neal & John, 2016, σ. 6) “επειδή παρέχει μια ένδειξη του ανθρώπινου δυναμικού όπως επίσης και μια αδρή προσέγγιση της τοπικής αγοράς” (Crowards, 2002, σ. 143). Κατά τον Sutton (2011), ο ορισμός που επηρέασε περισσότερο τόσο την ακαδημαϊκή κοινότητα όσο και θεσμικούς φορείς, όπως για παράδειγμα την Παγκόσμια τράπεζα σύμφωνα με τον Briguglio (2018), ήταν αυτός της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, στην έκδοσή της για τα μικρά κράτη *Vulnerability: Small States in the Global Society* (1985, αναθεώρηση το 1997). Η μελέτη χρησιμοποίησε αριθμητικό πληθυσμιακό ανώφλι του 1 εκατομμυρίου για τον χαρακτηρισμό ενός κράτους ως μικρό. Αργότερα όμως ο Sutton (2011), ως επικεφαλής της ομάδας αναθεώρησης του 1997, όρισε νέο αριθμητικό ανώφλι στο 1.5 εκατομμύριο, υπογραμμίζοντας παράλληλα και μια

αδυναμία της “ποσοτικοποίησης” του μεγέθους των κρατών, καθόσον, όπως άλλωστε σημειώνει και ο Briguglio (2018), ‘ο καθορισμός των ορίων είναι μάλλον αυθαίρετος’ (σ. 2).

Δεν είναι όμως λίγες οι φορές που στη βιβλιογραφία ο παράγοντας του πληθυσμού, ως κριτήριο μεγέθους, συνεξετάστηκε με την έκταση, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Briguglio, 2018; Crowards, 2002) ή και τις ένοπλες δυνάμεις (East, 1973; Rickli & Almezzaini, 2017). ‘Η βασική ιδέα του συνδυασμού των παραγόντων είναι ότι κάθε ένας από αυτούς αντιπροσωπεύει και κάποιο επίπεδο δυνατοτήτων’ (Neal & John, 2016, σ. 6). Οι Downes & Downes (1988) εισηγούνται ένα τέτοιο τρόπο συνδυασμού και των τριών αυτών συνιστωσών, για να καταλήξουν σε μια βαθμονομημένη κλίμακα κατάταξης μεγέθους. Με ανάλογο τρόπο, ο Crowards (2002) δημιουργεί πέντε ομάδες μεγεθών των κρατών, διακρίνοντας στις χαμηλότερες βαθμίδες τα μικρά και τα υπερβολικά μικρά κράτη.

1.1.4. Σχετικές εννοιολογήσεις της έννοιας ‘μικρό κράτος’

Ο Browning (2006) όμως, δεν συμφωνεί με το κυρίαρχο ρεύμα της ακαδημαϊκής κοινότητας των μικρών κρατών, το οποίο εξισώνει το μικρό μέγεθος με την έλλειψη ισχύος. Όπως εξηγούν οι Neal & John (2016), “η χρήση απόλυτων μέτρων εγείρει αριθμό ερωτήσεων” (σ. 7), κυρίως επειδή είναι αυθαίρετα (Joenniemi, 1998, σ. 62). Όπως υποστηρίζει ο Sutton (2011), ‘ο ορισμός με όρους ισχύος δεν είναι ικανοποιητικός και εμποδίζει την ακαδημαϊκή μελέτη για το θέμα’ (σ. 144-145), για να συμπληρώσει ο Joenniemi (1998) ότι ‘είναι μάλλον αβέβαιο εάν πράγματι μας πληροφορούν για την συμπεριφορά του δρώντα’ (σ. 62). ‘Τα απόλυτα κριτήρια δεν είναι κατάλληλα για κατανόηση των μικρών κρατών και της εξωτερικής τους πολιτικής’ (Neal & John, 2016, σ. 7). “Τα κράτη προφανώς ποικίλουν σε μέγεθος, πληθυσμό, πολιτικό βάρος και στρατιωτική δύναμη, και τα μικρά κράτη εξορισμού έχουν λιγότερους από αυτούς τους πόρους σε σχέση με τα μεγάλα κράτη. Παρόλα αυτά είναι δύσκολο να εξηγήσουμε πώς το καθένα από αυτά μεταφράζεται σε πολιτική προοπτική (...) ή γιατί τα μικρά κράτη (...) συμπεριφέρονται διαφορετικά” (Joenniemi, 1998, σ. 62). Έννοιες όπως “μικρό κράτος” συχνά έχουν καλύτερη απόδοση εάν εξετάζονται μέσα σε ένα συγκεκριμένο χωροχρονικό πλαίσιο και σχετίζονται με το

συγκείμενο παρά χαρακτηριστικά όπως μέγεθος ή το ΑΕΠ και το συγκείμενο καθορίζει τις προκλήσεις αλλά και τις ευκαιρίες που αυτά τα μικρά κράτη έχουν (Wivel & Steinmetz, 2010, σ. 5-6).

Με άλλα λόγια, οι απόλυτες εννοιολογικές προσεγγίσεις παρουσιάζουν κάποιες προβληματικές πτυχές κατά την υιοθέτηση τους με σκοπό την ερμηνεία και εξήγηση ορισμένων φαινομένων στις διεθνείς σχέσεις. Για παράδειγμα δεν μπορούν να δώσουν επαρκείς εξηγήσεις στο πώς η “μικρή” Μάλτα υφάρπαξε, για να δανειστώ τον όρο “ρεαλιστική σχολή” σκέψης, ουσιαστικά ένα δυσανάλογο για το μέγεθος της μερίδιο Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης από την πολλαπλάσια σε έκταση, πληθυσμό και στρατιωτικές δυνατότητες Λιβύη (ICJ, 1985, σ. 57). Συνεπώς μέρος της ακαδημαϊκής κοινότητας, χωρίς να εγκαταλείπει τους απόλυτα μεγέθη, στράφηκε σε πιο σχετικούς ορισμούς, εξετάζοντας τα κράτη κονστρουκτιβιστικά στο διεθνές σύστημα. Φαίνεται δηλαδή ότι μπορούν τα μικρά με απόλυτους όρους κράτη να ανταγωνιστούν τα μεγάλα και να κομίσουν οφέλη. ‘Μπορεί (με άλλα λόγια) ένα μικρό κράτος να είναι αδύναμο ως προς την ισχύ, αλλά όχι απαραίτητα νομικά αδύναμο ως κράτος, και αυτή η διάκριση παραβλέπεται συχνά, ακόμα και από σύγχρονους, λόγω του μπερδέματος των αδύναμων κρατών με τα μικρά κράτη, εξαιτίας της κυριαρχίας της ρεαλιστικής προσέγγισης και του ανταγωνισμού για ισχύ’ (Sutton, 2011, σ. 143-144). Υπό αυτό το πλαίσιο, οι Thorhallsson & Wivel (2006), μελετώντας τα μικρά κράτη εντός της ΕΕ, εισηγούνται ότι ‘ένας σχετικός ορισμός του “μικρού κράτους”, παρά η χρήση απόλυτων κριτηρίων ισχύος, παρέχει ένα καλύτερο σημείο εκκίνησης για οποιαδήποτε ανάλυση’ (σ. 664). Στην ίδια αντίληψη κινούνται και οι Wivel & Steinmetz (2010), οι οποίοι θεωρούν ότι ‘ο ορισμός “μικρό [κράτος]” είναι σχεσιακός, [όπου το] μικρό καθορίζεται από τη σχέση κράτους και εξωτερικού περιβάλλοντος (...) [και] αποκλίνει από τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται περισσότερο και σχετίζονται με την ισχύ του κράτους’ (σ. 7). Πιο ριζοσπαστικοί οι Neal & John (2016), συνιστούν την πλήρη εγκατάλειψη των απόλυτων ορισμών και εφιστούν την προσοχή στη χρήση τους ακόμα και για τις πιο απλές εφαρμογές. Βασισμένοι δε στα αποτελέσματα άλλων συγκριτικών ερευνών, υποστηρίζουν ένα σχετικό ορισμό που εξετάζει το μέγεθος σε ένα συγκείμενο και προτείνουν την κατάταξη 5 επιπέδων, ορίζοντας μικρό ως το κράτος που είναι αδύνατο σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο αλλά ισχυρό σε υποπεριφερειακό επίπεδο, παραμένοντας ισχυρότερο μόνο από τα υπερβολικά μικρά κράτη (2016, σ. 7, 10 και 16). Οι Wivel & Steinmetz (2010), σε ένα πιο εύπεπτο ορισμό, ορίζουν το μικρό

κράτος ως το αδύναμο μέρος μιας ασύμμετρης σχέσης, υποστηρίζοντας ότι το μέγεθος καθορίζεται μέσα σε ένα συγκριμένο χωροχρονικό συγκείμενο και την αλληλεπίδραση του δρώντα με αυτό, παρά από γενικά χαρακτηριστικά όπως ο πληθυσμός ή το ΑΕΠ. Όμως εν τέλει, και αυτός ο τύπος ορισμού, φαίνεται ότι αντιμετωπίζει κάποιες δυσκολίες. Εάν δηλαδή για τους Wivel & Steinmetz (2010) το να είσαι μικρός σημαίνει ανικανότητα για επηρεασμό των θεσμών, όπως υποστηρίζουν, πως μπορεί να εξηγηθεί η αλλαγή της στάσης της ΕΕ έναντι της Ελλάδας το 2015 υπό την απειλή της τελευταίας για έξοδο από το ευρώ; Ή, η διατήρηση όχι μόνο της συνοχής, αλλά και μιας σταθερής εξέλιξης του NATO, μετά την αποχώρηση της Γαλλίας το 1961 από το στρατιωτικό σκέλος του τελευταίου;

1.1.5. Επιστημονικές διαφωνίες κατά την ενοιολόγηση της έννοιας ‘μικρό κράτος’

Ενώ όμως το θέμα του ορισμού του “μικρού κράτους” κατέχει μεγάλη έκταση στη βιβλιογραφία (Baldachino & Wivel, 2020; Crowards, 2002), δεν υπάρχει συμφωνία για ένα γενικά αποδεκτό ορισμό (Baldachino & Wivel, 2020; Crowards, 2002; Radoman, 2018; Sutton, 2011). Αφενός μεν επειδή δεν πρόκειται για μια απλή διαδικασία (Neal & John, 2016; Browning, 2006)· Υπάρχουν πολλές και δύσκολες ερωτήσεις οι οποίες πρέπει να απαντηθούν, μερικές φορές οι οποίες αναγκάζουν σε εκούσια παράλειψη του ορισμού (Sutton, 2011). Αφετέρου δε, γιατί ‘στις περισσότερες προσπάθειες που έγιναν, τα όρια του μεγέθους τέθηκαν αυθαίρετα’ (Crowards, 2002; Sutton, 2011) αλλά και επειδή “το μέγεθος απέκτησε διαφορετικές ερμηνείες στο πέρασμα του χρόνου (Browning, 2006). Συνεπώς ο ορισμός του μικρού κράτους αποτελεί ένα πολυετές πρόβλημα που παραδόξως διαιώνίζεται (Baldachino & Wivel, 2020; Sutton, 2011), με ‘τις ακαδημαϊκές συζητήσεις [να] (...) υποφέρουν από ασάφειες’ (Wivel & Steinmetz, 2010, σ.4), αφού ‘η έννοια του μικρού κράτους είναι ανακριβής και υποκειμενική’ (Sutton, 2011, σ. 142; Vlcek, 2008, σ. 10) και μάλλον, ‘θέμα προσωπικής άποψης’ (Vlcek, 2008, σ. 10).

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Sutton (2011), αυτή η ελαστικότητα στον ορισμό της έννοιας “μικρό κράτος” στην διεθνή πολιτική, και η οποία απουσιάζει σε άλλα επιστημονικά πεδία όπως η διεθνής πολιτική οικονομία, προκαλεί περεταίρω συγχύσεις

στη μελέτη των μικρών κρατών. Για αυτό και θεωρεί ότι επιβάλλεται η κατάληξη σε ένα συγκεκριμένο και ξεκάθαρο λειτουργικό ορισμό για αποφυγή, τουλάχιστον, αυτών των συγχύσεων. Αντίθετα οι Wivel & Steinmetz (2010) υποστηρίζουν ότι ‘η έλλειψη συναίνεσης στον ορισμό του μικρού κράτους δεν αποτελεί πρόβλημα per se’, για να γενικεύσουν ότι ‘η συναίνεση στο πως ορίζονται έννοιες κλειδιά στις διεθνείς σχέσεις είναι η εξαίρεση παρά ο κανόνας’ (σ. 4-5). ‘Παρά όμως την έλλειψη ομοιομορφίας ορισμού, η έρευνα προχώρησε τα τελευταία χρόνια και έδειξε τα θετικά και τα αρνητικά των μικρών κρατών [όπως επίσης] και των πολιτικών που εφαρμόζουν’ (Briguglio, 2018, σ. 3).

1.1.6. Η αναγκαιότητα του εννοιολογικού ορισμού

Εντούτοις όμως, η έλλειψη κάποιου ορισμού φαίνεται να δημιουργεί κάποιες παρενέργειες, ανάμεσα στις οποίες και η αδυναμία σύγκρισης των κρατών αυτών μεταξύ τους (Briguglio, 2018; Vlcek, 2008), δίνοντας για παράδειγμα τόπο στον περεταίρω κατακερματισμό τους σε υπερβολικά μικρά κράτη και μικροσκοπικά κράτη (Vlcek, 2008). Προσωπικά συμφωνώ με τις θέσεις των Baldachino & Wivel (2020), ο οποίος, ενώ απορρίπτει ένα γενικό ορισμό, παραδέχεται ότι ένας τέτοιος έχει σημασία, γιατί οι όποιες αναλυτικές και πολιτικές εφαρμογές μιας επιστημονικής αναζήτησης εξαρτώνται από αυτόν. Επιπλέον οι Baldachino & Wivel (2020) υποστηρίζουν πως ο κάθε τύπος ορισμού, είτε υλιστικός είτε κονστρουκτιβιστικός, έχει περιορισμούς και αδυναμίες και ότι η χρυσή τομή στο ζήτημα είναι η υιοθέτηση ενός συνθετικού ορισμού (Baldachino & Wivel, 2020). Συνεπώς, για τους σκοπούς της δικής μου εργασίας, ορίζω το μικρό κράτος ως το κράτος με περιορισμένες υλιστικές δυνατότητες ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και το αδύναμο μέρος σε μια ασύμμετρη σχέση. Και η Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) στη σχέση της με την Τουρκική Δημοκρατία (ΤΔ), αποτελεί ακριβώς ένα μικρό κράτος. Αφενός μεν εξαιτίας της υλικής υπεροχής δεύτερης σε όλα τα επίπεδα (πληθυσμός, έκταση, ΑΕΠ, Ένοπλες Δυνάμεις) και αφετέρου επειδή (α) η Τουρκία δεν αναγνωρίζει καν την ΚΔ ως κυρίαρχο κράτος (Cyprus, n.d.), (β) γιατί τα άλλα κράτη ή οι θεσμοί αντιλαμβάνονται την Τουρκία ως μεγάλη (“Δένδιας: Η

Τουρκία ενεργεί ως ταραξίας" (2022, Νοέμβριος 20), 2022, σ. 2; EU, 1989) και (γ), λόγω του ότι η ίδια η ΚΔ αντιλαμβάνεται την Τουρκία ως μεγάλη.

1.2. Στρατηγικές ασφαλείας των μικρών κρατών

Κατά τον Goetschel (1999), τα μικρά κράτη εφαρμόζουν ποικίλες στρατηγικές επιβίωσης και ασφάλειας, οι οποίες εξαρτώνται κάθε φορά από το εκάστοτε συγκείμενο ενώ 'διαφορετικές προσεγγίσεις εξωτερικής πολιτικής, μπορεί να έχουν τους ίδιους στόχους' (σ. 24-25). 'Τα μικρά κράτη [δηλαδή] δεν διαφέρουν μόνο από τα μεγάλα αλλά και μεταξύ τους [και] τα παρόμοια χαρακτηριστικά τους δεν προϋποθέτουν απαραίτητα και την επιστράτευση των ίδιων στρατηγικών εξωτερικής πολιτικής' (Vaicekauskaitė, 2017, σ. 8). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η εφαρμογή της ίδιας στρατηγικής από διαφορετικά κράτη ή η εφαρμογή της ίδιας πρακτικής στον χρόνο από ένα κράτος μπορεί να αποδειχθεί ανεπιτυχής ή, στην προκειμένη, επειδή κατά την Radoman (2018) τα 'μικρά κράτη διαθέτουν λιγότερο περιθώριο λάθους' (σ. 194), έως και καταστροφική για την επιβίωση τους.

Οι πολιτικές ασφαλείας των κρατών στην Ευρωπαϊκή ήπειρο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (Β'ΠΠ) υπαγορεύτηκαν αναπόφευκτα από τις επιταγές του Ψυχρού Πόλεμου. Το 'σιδηρούν παραπέτασμα' του Vasily Rozanov και του Winston Churchill αποτέλεσε για δεκαετίες όχι μόνο ένα ιδεολογικό αλλά και ένα φυσικό σύνορο στην καρδιά της Ευρώπης ("The iron curtain", 2019; Douglas Wass), καθιστώντας τις επιλογές ασφαλείας για τα κράτη της Γηραιάς ηπείρου περίπου ως μονόδρομο. 'Το στρατιωτικό ισοζύγιο ήταν κεντρικό ζήτημα στην αντίληψη της απειλής και της στρατηγικής' (Bluth, 2004, σ. 299). Τα περισσότερα κράτη αντιλαμβάνονταν ως πραγματική απειλή τα κράτη της αντίθετης ιδεολογίας και η συστράτευση με το NATO ή με το σύμφωνο της Βαρσοβίας, προκειμένου να ενισχύσουν τις αμυντικές τους δυνατότητες και να εξασφαλίσουν την επιβίωση, την κυριαρχία αλλά και την εξέλιξη τους, φάνταζε ως η βέλτιστη επιλογή. Τα πυρηνικά όπλα τα οποία διέθεταν και τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα αποτελούσαν την σπουδαιότερη απειλή. 'Το σύμφωνο της Βαρσοβίας ανέμενε από το NATO σε περίπτωση σύρραξης την χρήση πυρηνικών όπλων' (Bluth, 2004, σ. 327) ενώ '[...] την

κύρια στρατιωτική απειλή για το NATO αποτελούσε μια (...) συμβατική επίθεση που είχε ως στόχο να συντρίψει το NATO (...) φοβούμενοι μήπως (...) κλιμακώσουν (...) με χρήση πυρηνικών όπλων [...]’ (Gormley, 1986, σ. 23). Συνεπώς αμέσως μετά τη λήξη του Β΄ΠΠ αλλά και κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, τα κράτη της Ευρώπης βρέθηκαν σε μια ασύμμετρη σχέση τόσο με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.) όσο και με την Σοβιετική Ένωση (Σ.Ε.) και τις συμμαχίες τις οποίες ηγούνταν. Οι στρατηγικές επιβίωσης των κρατών που αναπτύχθηκαν τότε από το σύνολο των κρατών εφαρμόζονται έως και σήμερα, άλλες με περισσότερη και άλλες με λιγότερη επιτυχία, προσαρμοσμένες φυσικά στις εκάστοτε δομικές αλλαγές του κρατικού συστήματος ασφαλείας.

Οι στρατηγικές επιβίωσης και διατήρησης αυτονομίας των μικρών κρατών απασχόλησαν ευρέως και έντονα τους ακαδημαϊκούς από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία για τις πολιτικές ασφάλειας που αυτά εφαρμόζουν με σκοπό να διαχειριστούν το έλλειμα ισχύος τους (Goetschel, 1999; Vaicėkauskaitė, 2017). ‘Οι πολιτικοί επιστήμονες έχουν παρουσιάσει μια ολόκληρη γκάμα στρατηγικών τις οποίες αυτά τα κράτη διαθέτουν για να ανταπεξέλθουν στο διεθνές σύστημα’ (Goetschel, 1999, σ. 23), με την ‘υπάρχουσα βιβλιογραφία για την ασφάλεια των μικρών κρατών [να] είναι κλειδωμένη στις ρεαλιστικές και νεορεαλιστικές θεωρίες, οι οποίες δίνουν έμφαση στη εξωτερική επιθετικότητα που αυτά αντιμετωπίζουν’ (Radoman, 2018, σ. 195).

Ο Roderick (2020) υποστηρίζει ότι για την άμυνα και την ασφάλεια τους τα μικρά κράτη γενικά αναζητούν συνεργασία με άλλα κράτη διαμέσου κάποιου είδους συμμαχιών ή διακυβερνητικών οργανισμών. Ο Walt (1988) μιλώντας πιο συγκεκριμένα, θεωρεί ότι ‘τα κράτη όταν αντιμετωπίζουν σημαντικές εξωτερικές απειλές, είτε ισορροπούν [balance strategy] είτε συμβιβάζονται [bandwagoning strategy]’ (σ. 278), ‘με τις απόψεις στη συζήτηση να δίστανται για το ποια εκ των δύο αποτελεί την πιο προσφιλή τακτική’ (Cesar, 2011, σ. 43). Η Vaicėkauskaitė (2017) διακρίνει τρεις επιπλέον βασικές στρατηγικές προκειμένου τα μικρά κράτη να πετύχουν μεγαλύτερη ασφάλεια, του οπορτουνισμού (hedging strategy), της ουδετερότητας (neutrality/non-alignment strategy) ή της αναζήτησης καταφυγίου (shelter strategy)’ (σ. 10). Η τελευταία αφορά στα υπερβολικά αδύναμα πολιτικοκοινωνικά κράτη, τα οποία δεν επιθυμούν απλώς στρατιωτική βοήθεια αλλά

πολυεπίπεδη υποστήριξη αναζητώντας στην ουσία ένα εξωτερικό καταφύγιο, μια στρατηγική η οποία εκ των πραγμάτων δεν αποτελεί επιλογή για την ΚΔ.

1.2.1. Συμβιβασμός

‘(...) Συμβιβασμός είναι η συμπεριφορά της ευθυγράμμισης με το κυρίαρχο κράτος ή συμμαχία’ (...) ‘είτε για κατευνασμό είτε για αποκόμιση κέρδους’ (Walt, 1988, σ. 277-278). ‘Τα κράτη [δηλαδή] δεν στρέφονται πάντα ενάντια στο κράτος που τα απειλεί’ (Cesar, 2011, σ. 43), αλλά ορισμένες φορές επιλέγουν να συμπορευθούν με τις απαιτήσεις και επιταγές των κρατών από τα οποία αισθάνονται ότι απειλούνται. Ο συμβιβασμός, όσο και η ισορροπία, ως στρατηγική έτυχε ευρείας εφαρμογής κατά τον Ψυχρό πόλεμο (Ciorciari & Haacke, 2019). Τα κράτη του Ανατολικού Μπλοκ, κάτω από τις πιέσεις, τον έλεγχο και την στρατιωτική παρουσία της Σ.Ε., και μη έχοντας άλλη επιλογή, αποδέχθηκαν την υπεροχή της τελευταίας καταλήγοντας μάλιστα και μερικά από αυτά σε αμυντικό σύμφωνο μαζί της. Οι βίαιες στρατιωτικές επιχειρήσεις του σοβιετικού στρατού στην Ουγγαρία το 1956 και του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην Τσεχοσλοβακία το 1968 απέδειξαν αργότερα ότι η τότε επιλογή του συμβιβασμού αποτέλεσε όχι απλά την μόνη αλλά και την βέλτιστη επιλογή για αυτά τα κράτη.

Στη συζήτηση περί συμβιβασμού – ισορροπίας, ο Schweller (1994) υποστηρίζει ότι δεν πρέπει αυτές να εκλαμβάνονται απαραίτητα ως δύο αντίθετες στρατηγικές, παρόλο που κατά τον Walt (1988) ‘παραμένουν αμοιβαία αποκλειώμενες’ (σ. 315). Παρόλα αυτά, ‘το κίνητρο για συμβιβασμό είναι εκ θεμελίων αντίθετο από αυτό της ισορροπίας’ επειδή ‘τα κράτη τείνουν να συμβιβάζονται για το κέρδος παρά την ασφάλεια’, συνεπώς ‘ο συμβιβασμός εμπεριέχει μια ομορπονιστική χροιά’ (Schweller, 1994, σ. 75, 99, 107). Ο Adebahr David (2013) πάντως, αναφερόμενος στις σχέσεις της Ιαπωνίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.), δεν επιβεβαιώνει τον Schweller, αφού υποστηρίζει ότι η Ιαπωνία ‘μπορεί να (...) επιδιώξει (...) μια στρατηγική συμβιβασμού με την Ουάσιγκτον’ (σ. 20), για να συνεχίσει να βρίσκεται κάτω από την ομπρέλα ασφάλειας των Η.Π.Α., όπως έπραττε και στον Ψυχρό Πόλεμο.

Οι Gvalia et al. (2013) δεν συμφωνούν με τους περισσότερους ερευνητές, οι οποίοι θεωρούν ότι τα μικρά κράτη είναι πιο πιθανόν να συμβιβαστούν με τις μεγάλες

δυνάμεις που τα απειλούν παρά να ισοζυγίσουν ενάντια τους, επειδή αυτή η προοπτική, όπως υποστηρίζουν, εστιάζει υπερβολικά στα δομικά υλικά του κρατικού συστήματος εις βάρος των ελίτ ιδεών του ίδιου κράτους. Κατά τους Gvalia et al. (2013), αυτές οι ιδέες είναι μείζονος σημασίας επειδή αποτελούν το φίλτρο μέσα από το οποίο εκλαμβάνονται τόσο οι υλιστικές και δομικές απειλές όσο και οι ευκαιρίες για τα μικρά κράτη. Το συμπέρασμα τους στηρίζεται στη μελέτη των απόψεων της πολιτικής ελίτ της Γεωργίας σε σχέση με την δυτική επιμονή της τελευταίας, ακόμα και μετά την επιθετικότητα και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας (Ρ.Ο.) το 2008. Ακριβώς η εξέταση αυτών των ιδεών, κατά τους Gvalia et al. (2013), αποτελεί μια εναλλακτική ανάγνωση και ερμηνεία της συμπεριφοράς της Γεωργίας και της εφαρμογής της στρατηγικής της ισορροπίας παρά του συμβιβασμού, ενώ οι συστημικές δομικές συνθήκες 'επέβαλλαν' συμβιβασμό της με την Ρωσία.

1.2.2. Ισορροπία

Κατά τον Doran (2011), 'η ισορροπία ισχύος (...) αφορά στην προσπάθεια που καταβάλλουν τα κράτη απέναντι σε μια απειλή για την ασφάλεια τους η οποία προβάλλεται από ένα ισχυρό εχθρικό τρίτο κράτος, με σκοπό την αντιστάθμιση αυτής της επιθετικότητας μέσα από μια σχέση' (σ. 113). Ο Walt (1988), σε έναν πιο επιθετικό ορισμό, αναφέρει ότι η 'ισορροπία αποτελεί την 'ευθυγράμμιση κατά της δύναμης που απειλεί με σκοπό την αποτροπή της επίθεσης ή την καταστροφή της, εάν είναι δυνατόν' (σ. 278), χωρίς να αποκλείεται, κατά τον ίδιο, η ισορροπία και για άλλες, πλην της ισχύος, απειλές. Κατά την Vaicėkauskaitė (2017), η 'ισορροπία είναι πιο πιθανή να συμβεί εάν οι δυνατότητες μιας ανερχόμενης δύναμης συνοδεύεται από επιθετικές πράξεις ή προθέσεις' (σ. 10). Αν και 'δεν υπάρχει γενικά συμφωνία στον ορισμό της συμμαχίας' (Radoman, 2018, σ. 187), αυτή η στρατηγική αναφέρεται αδρά στην εξασφάλιση κυρίως στρατιωτικής υποστήριξης από τρίτο κράτος – σύμμαχο, με σκοπό την δημιουργία αντίπαλου δέους κατά μιας απειλής, και η οποία κατά τον Maass (2014), διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επιβίωση των μικρών κρατών.

Υπάρχουν ποικίλες τέτοιες συμμαχίες, όπως για παράδειγμα ο Οργανισμός της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization), μιας

διακυβερνητικής στρατιωτικής συμμαχίας έξι μετασοβιετικών κρατών της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών ("Collective security treaty organization" (n.d.)). Αυτές οι συμμαχίες μάλιστα δεν αποκλείεται να υπάρχουν εντός άλλων συμμαχιών, όπως για παράδειγμα η Σκανδιναβική Συνεργασία άμυνας (NORDDEFKO) (NORDDEFKO, 2022) ή η αμυντική συμφωνία μεταξύ Ελληνικής και Γαλλικής Δημοκρατίας (Πολλάτος, 2021), και οι δύο εντός του NATO. Και, φυσικά το ίδιο 'το NATO [το οποίο] αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα μιας σύγχρονης αμυντικής συμμαχίας, η οποία ιδρύθηκε ως απάντηση σε μια ανερχόμενη απειλή' (Vaičekauskaitė, 2017, σ. 11).

‘Η θεωρία της συμμαχίας αποτελεί την κύρια επιλογή των μικρών κρατών’ (Radoman, 2018) με σκοπό να διαχειριστούν μια απειλή, με ένα πρόσθετο όφελος. Η συμμετοχή τους σε αυτές τις συμμαχίες, όπως το NATO, τα βοηθά να ασκήσουν την εξωτερική τους επιρροή αλλά και να αναβαθμίσουν το status τους, τουλάχιστο περισσότερο από τη στρατηγική της ουδετερότητας (Vaičekauskaitė, 2017).

Όμως η συμμετοχή των κρατών σε μια συμμαχία ενέχει και κάποιες παρενέργειες. Κατά την Radoman (2018), από τη μία η ένταξη τους σε μια συμμαχία πιθανόν να τους φέρει αντιμέτωπους με μια διένεξη την οποία θα μπορούσαν να είχαν αποφύγει. Από την άλλη, η μη ένταξη τους σε κάποια συμμαχία αυτόματα σημαίνει και την ανάληψη του ρίσκου να μείνουν μόνα και αβοήθητα σε περίπτωση που κάποιο εχθρικό κράτος τα επιβουλευτεί. Με άλλα λόγια, κατά την ίδια, αντιμετωπίζουν το δίλημμα της παγίδευσης και της εγκατάλειψης. Ο Wivel (2005), αναφερόμενος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την οποία θεωρεί ότι αποτελεί έναν ιδανικό οργανισμό ασφάλειας για τα μικρά κράτη της περιοχής μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, θεωρεί ότι τα μικρά κράτη δεν αντιμετωπίζουν ακριβώς αυτό το δίλημμα. Αντιθέτως, θεωρεί ότι τα μικρά κράτη της Ε.Ε. αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο και να παγιδευτούν και να εγκαταλειφθούν ταυτόχρονα. Όπως εξηγεί, η επιθυμία των μικρών κρατών για ισχυρούς θεσμούς εντός της ΕΕ μπορεί στην πραγματικότητα να τους υποσκάψει, αφού τα μεγάλα κράτη εάν αισθανθούν ότι περιορίζονται από αυτούς, θα αναζητήσουν εναλλακτικές εκτός θεσμών αφήνοντας συνεπώς αυτά τα μικρά κράτη εκτός διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Από την άλλη υποφέρουν από τις συνέπειες των αποφάσεων που ενδεχομένως να μην έπαιρναν. Η παγίδευση έγινε ιδιαίτερα αισθητή για την Κυπριακή Δημοκρατία κατά την επιβολή κυρώσεων από την ΕΕ κατά της Ρ.Ο. λόγω των στρατιωτικών επιχειρήσεων της τελευταίας κατά της Ουκρανίας το 2022. Η ΚΔ, όπως

και τα υπόλοιπα άλλωστε κράτη εντός της ΕΕ, έχει απωλέσει μέρος της αυτονομίας της. Ενδεχομένως όντας εκτός ΕΕ να μην υιοθετούσε τόσο σκληρή και άκαμπτη στάση απέναντι από στην ΡΟ, λόγω της σημαντικής οικονομικής εξάρτησης από την τελευταία. Άλλωστε ήταν από τα κράτη τα οποία είχαν αντιδράσει στα μέτρα κυρώσεων κατά της ΡΟ. Ομοίως, κατά την περίοδο της έξαρσης της πανδημίας του Covid-19, και αντίθετα με κράτη όπως για παράδειγμα η Σερβική Δημοκρατία, δεν είχε πρόσβαση σε ρωσικά ή κινεζικά εμβόλια. Και φυσικά η προσπάθεια της ΚΔ για ‘ευέλικτη’ εφαρμογή των αποφάσεων της ΕΕ την έφερε ανάμεσα στα κράτη τα οποία επικρίθηκαν έντονα από τον ευρωπαϊκό πυρήνα, επειδή κατά την περίοδο περιορισμού των μετακινήσεων και εφαρμογής του ψηφιακού πάσου εμβολιασμού, δεχόταν επισκέπτες εμβολιασμένους με εμβόλια αυτής της προέλευσης (“Μέρκελ - Μακρόν κατά χωρών ΕΕ”, 2021).

Οι περιορισμοί που προκύπτουν από την εφαρμογή είτε της στρατηγικής του συμβιβασμού είτε της στρατηγικής της ισορροπίας δημιουργούν ερωτήματα σχετικά με την επιτυχία ορισμένων κρατών να εφαρμόζουν ανάμεικτα τις στρατηγικές αυτές αποκομίζοντας οφέλη, διατηρώντας μάλιστα την ίδια ώρα σημαντική αυτονομία και ένα μάλλον πιο αποστασιοποιημένο διεθνές προφίλ, το οποίο ακριβώς τους επιτρέπει αυτή την δυνατότητα, όπως για παράδειγμα η Τουρκική Δημοκρατία (ΤΔ).

1.2.3. Οπορτουνισμός

‘Ο οπορτουνισμός βρίσκεται ανάμεσα στον συμβιβασμό και την συμμαχία’ (Vaicekauskaitė, 2017, σ.11). Όπως εξηγούν οι Ciorciari & Haacke (2019), ως έννοια εισάχθηκε τα τελευταία χρόνια και αφορά ένα πλέγμα συνεργατικών και συγκρουσιακών σχέσεων που αναπτύσσει ένα κράτος απέναντι σε ένα άλλο με σκοπό να ‘διαχειριστεί τις προκλήσεις ασφαλείας σε ένα ιδιαίτερα αβέβαιο διεθνές περιβάλλον’ (367). Ο όρος εισάχθηκε, όπως αναφέρουν οι ίδιοι, επειδή οι παραδοσιακές στρατηγικές του συμβιβασμού και της συμμαχίας του Ψυχρού Πολέμου, δεν μπορούσαν να εξηγήσουν αυτού του είδους σχέσεις μετά την πτώση του διπολισμού.

Η ΤΔ αποτελεί ένα τέτοιο κράτος το οποίο καταφέρνει να εφαρμόζει με ιδιαίτερη επιτυχία αυτήν την στρατηγική. Ισορροπεί μεταξύ ΝΑΤΟ και Ρωσίας (Chausovsky, 2022; Işık, 2022) καταφέροντας να αποτελεί όχι μόνο δικό τους σημαντικό εταίρο ("Πεσκόφ: Η Τουρκία είναι ένας σημαντικός εταίρος", 2022; "Σημαντικός εταίρος η Τουρκία", 2018) αλλά και της ΕΕ ("Μπορέλ: Σημαντικός εταίρος της ΕΕ η Τουρκία", 2020). Η ικανότητα της να εφαρμόζει αυτήν την τακτική ξεδιπλώθηκε κατά την εν εξέλιξη Ουκρανο-ρωσική κρίση. Από τη μία παραδίδει οπλισμό στην Ουκρανία (Bekdil, 2022) ενώ από την άλλη φαίνεται ότι βοηθά και την Ρωσία (Khatsenkova, 2022), την ίδια ώρα μάλιστα αποδεικνύεται ένας πολύ καλός διαμεσολαβητής (Kusa, 2022; "Τουρκία: Υπό άκρα μυστικότητα η συνάντηση", 2022), αφού με δική της πρωτοβουλία - και με τις ευλογίες του ΟΗΕ, οι αντιμαχόμενες πλευρές βρέθηκαν στο ίδιο τραπέζι πρώτη φορά μετά την κρίση, δίνοντας λύση και στην περίφημη κρίση των σιτηρών ("Ουκρανία – Ρωσία: Συμφωνία", 2022).

Στην ελληνική διπλωματική γλώσσα, και στη σκιά των ελληνοτουρκικών σχέσεων, η στρατηγική του οπορτουνισμού απέκτησε μια μάλλον σκωπτική χροιά αφού χρησιμοποιείται ο όρος 'επιτήδειος ουδέτερος', επειδή ταυτίζεται με την πολιτική της ΤΔ (Ιωάννου 2022; Ευτιχίδης, 2022; "Δένδιας: Με επιστολή στη Χάγη", 2022)'.

1.2.4. Ουδετερότητα

Κατά τον Kalaitzidis (2011), η 'ουδετερότητα είναι η αρχή της παρατήρησης μιας πρακτικής αλλά της μη ανάμιξης στο περιβάλλον της' θεωρώντας την Ελβετία το αρχέτυπο παράδειγμα εφαρμογής μιας τέτοιας στρατηγικής (σ. 1103). Η ουδετερότητα εκλαμβάνεται από τα κράτη που την υιοθετούν ως ένας τρόπος διασφάλισης της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας τους επειδή απλά μειώνει τις πιθανότητες συμμετοχής τους σε μια σύγκρουση. (Vaičekauskaitė, 2017).

Η πραγματικότητα όμως του 21^{ου} αι. και η ανάγκη για πολυμέρεια με σκοπό την αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών και υπερεθνικών θεμάτων όπως για παράδειγμα το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής ή της τρομοκρατίας, επιβάλλουν δόμηση πολυεπίπεδων σχέσεων σε υπερεθνικά *fora*, σε περιφερειακούς και διακυβερνητικούς οργανισμούς ή και άλλως πως διακρατικές σχέσεις. Συνεπώς η

αμιγής στρατηγική της ουδετερότητας δεν υφίσταται ενώ οποιεσδήποτε παραλλαγές της καθίστανται μάλλον μη συμφέρουσες ή και αναποτελεσματικές για την επιβίωση και την ασφάλεια των κρατών. Η Ελβετία για παράδειγμα, παρά το γεγονός ότι δεν είναι *per se* στρατιωτικά προσανατολισμένη, έχει στενούς δεσμούς με το NATO μέσω του προγράμματος 'Συνεταιρισμός για την Ειρήνη (Partnership for Peace)' και το 'Ευρω-Ατλαντικό Συμβούλιο συνεργασίας (Euro-Atlantic Partnership Council)' ("*Switzerland and its partners*", n.d.), τα οποία της επιτρέπουν *inter alia* να δομήσει μια εξατομικευμένη σχέση με τον οργανισμό. Η Αυστρία και η Ιρλανδία, αν και επίσης αδέσμευτες στρατιωτικά, διατηρούν τις ίδιες σχέσεις με το NATO ("*Austria and NATO*" (n.d.); "*Ireland in the partnership for peace programme*", n.d.) και επιπλέον συμμετέχουν στην Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας της ΕΕ ("*Common security and defence policy*", n.d.; ("*Common European security and defence policy*", n.d.). Η Φιλανδία και η Σουηδία, στη σκιά των ρωσικών στρατιωτικών επιχειρήσεων στην Ουκρανία στις αρχές του 2022, απέδειξαν την ανατροπή της υφιστάμενης αντίληψης τους και της σκανδιναβικής ουδετερότητας ως στρατηγικής για την ασφάλεια τους (Doulgkeri, 2022), αφού υπέβαλαν εσπευσμένα αίτημα ένταξης στο NATO (Finland and NATO, n.d.; Sweden and NATO, n.d.). Οι τελευταίες μάλιστα επιβεβαιώνουν τη θέση της Radoman (2018), ότι η συζήτηση περί ουδετερότητας αναπόφευκτα οδηγεί στη συζήτηση ανάμεσα σε συμμαχία, στη βάση του διλήμματος των μικρών κρατών περί επιλογής μεταξύ είτε της απομόνωσης και έκθεσης στις απειλές είτε της παγίδευσης τους σε πολιτικές της συμμαχίας και μείωσης της αυτονομίας τους. Το ίδιο δίλημμα κατά τον Wivel (2005) αντιμετωπίζουν και τα κράτη σε περιφερειακά συστήματα ολοκλήρωσης όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η επιτυχής εφαρμογή της στρατηγικής της ουδετερότητας, όπως η περίπτωση της Ελβετίας (Vaicekauskaitė, 2017) εξαρτάται περισσότερο από δομικά στοιχεία παρά την ίδια την στρατηγική. Αν και 'το πώς ένα μικρό κράτος ανταποκρίνεται στις αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον ασφάλειας του δεν μπορεί πάντα να συνάγεται από το συγκεκριμένο ή την θέση του στο περιφερειακό σύστημα ισοζυγίου ισχύος' (Gvalia et al., 2013, σ. 104), φαίνεται ότι για την Ελβετία ισχύει, επειδή ακριβώς συνδέεται με το συγκεκριμένο. Η τελευταία βρίσκεται στο κέντρο της Ευρώπης και συνορεύει με χώρες της ΕΕ, για τις οποίες το *power game* έχει αντικατασταθεί από ένα πλέγμα νορμών και αξιών, συνεπώς υπάρχουν ελάχιστες, εάν όχι καθόλου, απειλές για αυτήν. Ή, διαφορετικά, όπως το θέτει ο Roderick (2010), αναφερόμενος στην επιτυχία της

Μάλτας σε σχέση με την Κύπρο, παρά τις ομοιότητες των δύο, η ουδετερότητα της πρώτης δεν έχει ακόμη προκληθεί.

1.2.5. Επιβολή ή επιλογή στρατηγικής;

‘Η βιβλιογραφία της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών έχει δώσει έμφαση στον ρόλο του διεθνούς συστήματος και στο εξωτερικό σύστημα ασφάλειας’ (Gvalia et al., 2013, σ. 130). ‘Οι θεωρητικοί του ρεαλισμού-νεορελισμού συμφωνούν ομόφωνα ότι δομικοί λόγοι καθορίζουν τις επιλογές εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών (...) παρόλα αυτά, διαθέτουν την πολυτέλεια της επιλογής ανάμεσα σε λίγες διαθέσιμες επιλογές’ (Radoman, 2018, σ. 191). Ο Maass (2014), σε ένα εντελώς απαισιόδοξο τόνο για τα μικρά κράτη, υποστηρίζει ότι αυτά παραμένουν ‘δομικά αμελητέα σε ένα σύστημα που καθορίζουν οι μεγάλες δυνάμεις’ (σ. 711) και ‘η επιβίωση (...) τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από (...) τις συστημικές δυνάμεις και όχι τόσο από τις υποσυστημικές, όπως για παράδειγμα η εξωτερική τους πολιτική’ (σ. 723-724). Υποστηρίζει δηλαδή ότι ‘τα μικρά κράτη δεν μπορούν να αλλάξουν το κρατικό σύστημα, απλά υπάρχουν’ (σ. 724), υπονοώντας ότι η εφαρμογή οποιασδήποτε στρατηγικής ασφάλειας τις περισσότερες φορές καθίστανται άνευ ουσίας, επειδή συστημικοί παράγοντες θα καθορίσουν την επιτυχία της και όχι αυτή καθαυτή ως στρατηγική. Καταλήγοντας διαπιστώνει ότι ‘οι ενδείξεις του 21 αι., αν και νωρίς, δείχνουν ότι οι συστημικοί μηχανισμοί είναι ωφέλιμοι για την γέννηση και επιβίωση των μικρών κρατών’ (σ.124). Ο Roderick (2020) σημειώνει ότι, ανεξάρτητα από τα παραπάνω, κύρια θέση για όλα τα μικρά κράτη είναι ότι οι όποιες πολιτικές επιλογές τους έχουν και κάποιες ακούσιες συνέπειες αλλά και ότι δεν υπάρχει πλήρως ασφαλές καταφύγιο για αυτά.

Όμως, εάν εκλαμβάνονται ως δομικές αλλαγές του κρατικού συστήματος του 21 αι. αφενός η κατάρρευση της ΣΕ το '90 και αφετέρου η ανασύσταση του διάδοχου κράτους της, της ΡΟ, την τελευταία δεκαετία, τότε η περίπτωση της Γεωργίας αποδεικνύει ότι τα μικρά κράτη όντως έχουν επιλογές τις οποίες τα ίδια υιοθετούν, εξ αιτίας φυσικά του συστήματος ασφαλείας, αλλά όχι επειδή επιβάλλονται από αυτό καθαυτό, όπως αποδεικνύουν οι Gvalia et al. (2013). Η περίπτωση της Ουκρανίας

επίσης αυτό αποδεικνύει. Όπως σημειώνει η Redi (2020), η αμφιταλάντευση της μεταξύ δύσης και ανατολής από την ανεξαρτησία της έως σήμερα, όπως επίσης και άλλα, εσωτερικά προβλήματα, όπως η διαφθορά και ο εθνικισμός, τα οποία εντέλει κατά τους Gvalia et al. (2013) ίσως και να συνοψίζονται στις ιδέες της πολιτικής ελίτ, φαίνεται να ευθύνονται για την Ουκρανο-ρωσική κρίση του 2022. Η Ουκρανία επιχείρησε την ισορροπία ενώ δομικά το σύστημα, όπως και στην περίπτωση της Γεωργίας, της υποδείκνυε την στρατηγική του συμβιβασμού με την Ρωσία. Αντί οποιασδήποτε άλλης ‘δοκιμασμένης’ στρατηγικής, η Ουκρανία επέλεξε την εν τέλει αποτυχημένη στρατηγική της αμφιταλάντευσης και, δυστυχώς για την ίδια και την ανθρωπότητα, πληρώνει το τίμημα, το οποίο αποδεικνύεται ακριβότερο από αυτό της Γεωργίας το 2008. Με άλλα λόγια, η Ουκρανία και είχε διαθέσιμες επιλογές, αν και λίγες, αλλά και πραγματοποίησε την επιλογή της. Την ίδια θέση, ότι δηλαδή τα ίδια τα κράτη πραγματοποιούν τις επιλογές τους παρά τις επιβάλλει το σύστημα, υποστηρίζει και η απόφαση της Φιλανδίας και της Σουηδίας για μετάβαση από την χλιαρή δυτική ουδετερότητα στην απόλυτη ευθυγράμμιση με τη δύση. Στην τελική, τι άλλο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η ένταξη στην ΕΕ και στο NATO των χωρών του ανατολικού μπλοκ, της COMECON και του συμφώνου Βαρσοβίας, ελάχιστα χρόνια μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης ελλείψει πραγματικής απειλής, αν όχι οικειοθελής κρατική απόφαση και όχι επιτακτικά εκ του συστήματος επιβεβλημένη;

Η εξέταση των επιτυχημένων στρατηγικών των κρατών σε διαφορετικά συγκείμενα, όπως για παράδειγμα της Δημοκρατίας του Παναμά στην Κεντρική Αμερική (Long, 2020), της Χιλής στην Νότια Αμερική (Wehner, 2020) ή της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης στην Νότια Κινεζική Θάλασσα (Buszynski, 2020) μπορεί να είναι χρήσιμη για την ΚΔ. Ακόμα πιο χρήσιμη μπορεί να αποδειχθεί η συνεξέταση τους με λιγότερο πετυχημένες ή και αποτυχημένες στρατηγικές που εφαρμόστηκαν από κράτη των ίδιων περιοχών, όπως για παράδειγμα της Ονδούρας, της Βολιβίας ή του Κράτος του Μπρουνέι αντίστοιχα. Ίσως όμως η περίπτωση της Γεωργίας και της Ουκρανίας να μπορεί να παραδώσει τα καλύτερα μαθήματα στρατηγικών για την ΚΔ, λόγω των ομοιοτήτων του συγκειμένου της σχέσης των κρατών αυτών με την ΡΟ με το συγκείμενο της σχέσης της ΚΔ με την ΤΔ. Και τα δύο κράτη, από κάθε άποψη μικρά σε σχέση ΡΟ, κλήθηκαν να διαχειριστούν την επιθετικότητα της τελευταίας όπως επίσης και τις παρεμβάσεις της στο εσωτερικό τους. Το 2008, με υποστήριξη της ΡΟ η «Δημοκρατία της Νότιας Οσσετίας» κήρυξε την

ανεξαρτησία της από τη Γεωργία. Η μέχρι το 2014 Αυτόνομη, αλλά με ισχυρή επιρροή από την Ουκρανία, Δημοκρατία της Κριμαίας προσαρτήθηκε από την ΡΟ. Την ίδια χρονιά, με υποστήριξη της τελευταίας, αποσχίσθηκαν από την Ουκρανία οι «Λαϊκές Δημοκρατίες του Λουγκάνσκ και του Ντονεσκ». Το 2022 η ΡΟ αναγνώρισε τις 2 αποσχισθείσες οντότητες ενώ από τον Φεβρουάριο εκτελεί άνευ αδείας της Ουκρανίας γενικευμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Ουκρανική επικράτεια.

Παρόλα αυτά η ΚΔ αποτελεί ένα είναι ένα *suis generis* κράτος (Melakopides, 2010). Ως εκ τούτου η αναζήτηση κοινών χαρακτηριστικών με άλλα κράτη είναι αδύνατη και χρηστικά ατελέσφορη λόγω του διαφορετικού συγκειμένου, είτε αυτό αφορά τις συστημικές, είτε τις περιφερειακές είτε τις υποκρατικές δυνάμεις του ΜaaS. Ο Roderick, P. (2020), συγκρίνοντας την ΚΔ με την ‘δίδυμη αδελφή Μάλτα’, βρίσκει διαφορετική πορεία στην εξωτερική πολιτική και των κρατών στο διεθνές σύστημα. Οι επιτυχημένες στρατηγικές σε ένα συγκείμενο μπορούν να αποδειχτούν ανεπιτυχής ή και καταστροφικές σε ένα άλλο. Όπως σημειώνει ο Roderick (2020), η περίπτωση της ΚΔ δείχνει ότι ακόμα και η συνταγματική εγγύηση της ασφάλειας ενός μικρού κράτους από ισχυρότερα κράτη δεν τοποθετεί πάντα την ασφάλεια και τα συμφέροντα του μικρού κράτους ως προτεραιότητα. Όπως σημειώνει, οι 3 εγγυήτριες της ΚΔ χειρίστηκαν τις εθνικές κοινωνίες για τα δικά τους φιλοδοξίες. Για αυτούς ακριβώς τους λόγους επιβάλλεται η ενδελεχής κατανόηση του προφίλ της ΚΔ και του συγκειμένου της, ώστε να εντοπιστούν οι βέλτιστες στρατηγικές που μπορεί να εφαρμοστεί.

1.3.ΚΔ: Προφίλ – Προκλήσεις – Ευκαιρίες – Στρατηγικές

Θα ανέμενε κάνεις εύλογα, με τις εγγυήτριες δυνάμεις της ασφάλειας της ΚΔ, την ΤΔ, την Ελληνική Δημοκρατία (ΕΔ) και το Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ) εντός ΝΑΤΟ, ότι η ίδια θα εντασσόταν στον συνασπισμό. Παρόλα παρέμεινε εκτός, ακολουθώντας την στρατηγική της ουδετερότητας για αρκετά χρόνια μετά την ανεξαρτησία της, όντας ιδρυτικό και ενεργό μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων (Non-Alignment Movement). Από το 1964 βρίσκεται στην ΚΔ στρατιωτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών (UNFICYP) με σκοπό τον έλεγχο των κοινωνικών ταραχών που είχαν

καταγραφεί νωρίς και αμέσως μετά την ανεξαρτησία της μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Από το 1974 οι σχέσεις της ΚΔ με την ΤΔ βρίσκονται στο ναδίρ λόγω της εισβολής της τελευταίας, προσχηματικά προς αποκατάσταση της κοινωνικής τάξης λόγω των κοινοτικών διαφορών που συνεχίζονταν έως τότε, και της εκ τότε κατοχής του 37% του εδάφους της ΚΔ. Η UNFICYP από το 1974 ελέγχει το καθεστώς της ουδετέρας ζώνης (πράσινης γραμμής) που χωρίζει το κατεχόμενο έδαφος με τα εδάφη που ελέγχει η ΚΔ σε μια έκταση του 4% του συνολικού εδάφους. Το 1983 η κατεχόμενη περιοχή, υποστηριζόμενη από την ΤΔ, κήρυξε ανεξαρτησία με την ονομασία «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» χωρίς ωστόσο να τύχει διεθνής αναγνώρισης. Το κυπριακό ζήτημα, όπως διαμορφώθηκε από το 1974, αποτέλεσε την πιο μελανή σελίδα της ιστορίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και μονοπωλεί το ενδιαφέρον της στην εξωτερική της πολιτική. Η ΚΔ διατήρησε ανέκαθεν πολύ καλές σχέσεις με την ΕΔ, με εξαίρεση την περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών στην ΕΔ, οι οποίες μάλιστα για ένα διάστημα μετουσιώθηκαν και σε αμυντική συμφωνία (Δόγμα Ενιαίου Αμυντικού Χώρου), και, εξαιρουμένης της συνταγματικής συνθήκης ασφάλειας των 3 εγγυητριών κρατών, την μοναδική της ιστορίας της ΚΔ. Με το ΗΒ το οποίο διατηρεί από συνθήκης εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας στρατιωτικές υποδομές σε έκταση 3% του εδάφους της η ΚΔ, διατηρεί τυπικές σχέσεις. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας τηρεί παραδοσιακά φιλικά κείμενη στάση προς την ΚΔ όπως επίσης και η ΡΟ, οι οποίες της παρείχαν αρκετή στήριξη στα ΗΕ (Melakorides, 2010). Η ΡΟ προμήθευσε στρατιωτικό εξοπλισμό την Κυπριακή Δημοκρατία σε μια δύσκολη για την τελευταία περίοδο, λόγω του εμπάρκου όπλων που τις είχε επιβλήθηκε το 1974 από τις ΗΠΑ. Η σχέση της ΚΔ με τη ΡΟ έτυχε ιδιαίτερης ενδυνάμωσης την δεκαετία του 2000 για οικονομικούς κυρίως λόγους, παρόλα αυτά όμως, τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε ιστορικό χαμηλό, αφενός μεν λόγω των κυρώσεων που επιβλήθηκαν στην τελευταία το 2022 μέσω της ΕΕ για την Ουκρανορωσική κρίση, αφετέρου δε, λόγω της εγκατάστασης αλλά και της ραγδαίας εξέλιξης των σχέσεων της ΚΔ με τις ΗΠΑ με αποκορύφωμα την ιδιότυπη άρση του εμπάρκου όπλων από τις ΗΠΑ το 2022. Η συμφωνία μάλιστα της άρσης του εμπάρκου προνοεί *inter alia* ότι η ΚΔ θα απαγορεύει τον κατάπλου και ανεφοδιασμό των πολεμικών πλοίων της ΡΟ σε λιμάνια της ΚΔ. Τέλος, η ΚΔ ανέπτυξε τα τελευταία χρόνια πολύ καλές σχέσεις με την Γαλλική Δημοκρατία, τις αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής αλλά και το Ισραήλ με διμερή και πολυμερή σχήματα συνεργασιών. Η πιο

λαμπρή σελίδα της εξωτερικής πολιτικής της Κυπριακής Δημοκρατίας γράφτηκε το 2004 όταν εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

‘Τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις εκτός από την παραδοσιακή στρατιωτική απειλή, όπως η τρομοκρατία, τα περιβαλλοντικά ζητήματα, η μετανάστευση, οι υβριδικές απειλές, οι κυβερνοαπειλές και οι οικονομικές, κάποιες από τις οποίες είναι καίριες για τη επιβίωση τους’ (Vaicekauskaitė, 2017, σ. 9). Για την ΚΔ η κύρια απειλή προέρχεται από την ΤΔ. Η τελευταία αφενός διατηρεί, κατά παράβαση ψηφισμάτων του ΟΗΕ, σημαντικές στρατιωτικές υποδομές και εξοπλισμό όπως επίσης και μεγάλο αριθμό στρατευμάτων στο έδαφος της ΚΔ από το 1974. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια έχει υιοθετήσει επιθετική ρητορική κατά της ΚΔ, ιδιαίτερα σε σχέση με την προσπάθεια της τελευταίας για εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων στην Αποκλειστική της Οικονομική Ζώνη.

Η ΚΔ, με την ένταξη της στην ΕΕ και την συμμετοχή της στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια και στην Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), έχει ήδη κάνει τεράστιο βήμα προς τα εμπρός για την διαχείρισης αυτής της απειλής. Επιπλέον, όπως σημειώνει ο Melakorides (2010), ‘ακολουθώντας ένα ορθολογικό μοντέλο εξωτερικής πολιτικής (...) έχει κτίσει μεθοδικά ένα δίκτυο με φιλικά κράτη τα οποία είτε ενστερνίζονται τις θέσεις της στο κυπριακό, είτε αντιπαθούν την ευρωπαϊκή προοπτική της ΤΔ, είτε την βλέπουν ως ένα εμπορικό κόμβο στην περιοχή,’ (σ. 177), το οποίο ωστόσο, όπως σημειώνει ο ίδιος, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα μέχρι στιγμής. Πως μπορεί λοιπόν να ενισχυθεί περαιτέρω το εκτόπισμα της ΚΔ διεθνώς; Ποιες δηλαδή στρατηγικές μπορεί η ΚΔ να υιοθετήσει ως μικρό κράτος υπό τις περιστάσεις, προκειμένου όχι μόνο απλά να επιβιώσει αλλά και να διατηρήσει την αυτονομία της, να ασκήσει επιρροή στο διεθνές σύστημα, να τύχει σεβασμού από τα άλλα κράτη και κυρίως να διευθετήσει το κυπριακό ζήτημα; Με άλλα λόγια, ποιες αλλαγές πρέπει να υιοθετήσει η ΚΔ στην εξωτερική της πολιτική προκειμένου να ευημερήσει στο διεθνές κρατικό σύστημα του 21^{ου} αιώνα;

Ο εναγκαλισμός των αρχών και αξιών της ΕΕ από τη γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας (Melakorides, 2010), η γεωγραφική της εγγύτητα με την Ευρώπη και κυρίως η ένταξη της στην οικογένεια επιβάλλει την διερεύνηση των επιλογών της εξωτερικής πολιτικής της ΚΔ υπό αυτό το πλαίσιο. Ο Wivel (2005), αναφερόμενος στους προβληματισμούς για την ασφάλεια των μικρών κρατών της ΕΕ, όπως αυτοί προκύπτουν από την εξέλιξη της τελευταίας ως περιφερειακός οργανισμός ασφάλειας,

θεωρώντας τα κράτη του πυρήνα της ΕΕ ως *primus inter pares*, προτείνει την εφαρμογή μιας παραλλαγμένης στρατηγικής του συμβιβασμού εντός της ΕΕ. Θεωρεί ότι είναι προς το συμφέρον των μικρών κρατών να αποδεχθούν την ανισότητα μεταξύ των μελών της ΕΕ επειδή, όπως αναφέρει, εάν πιέζουν υπερβολικά τους μεγάλους της ΕΕ ως ίσο προς ίσο, οι μεγάλοι θα αναζητήσουν λύσεις εκτός θεσμών της ΕΕ για να ικανοποιήσουν τα συμφέροντα τους, όπως άλλωστε και το πράττουν ορισμένες φορές, αποδυναμώνοντας τους θεσμούς και εν τέλει τα ίδια τα μικρά κράτη. Την ίδια ώρα όμως κατά τον Wivel (2005), τα μικρά κράτη πρέπει να φερθούν έξυπνα εστιάζοντας αφενός την προσοχή τους σε επιλεγμένα υπερεθνικά ζητήματα ασφάλειας όπως για παράδειγμα η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, η μόλυνση του περιβάλλοντος και η παράνομη μετανάστευση. Αφετέρου πρέπει να δημιουργήσουν συναντίληψη σε θέματα τα οποία δεν αντικρούουν τις κύριες πολιτικές της ΕΕ ή των μεγάλων της ΕΕ, έχοντας βέβαια εξασφαλίσει προηγουμένως την συμφωνία και την υποστήριξη των μεγάλων κρατών. Αυτές οι στρατηγικές κατά τον Wivel, θα βοηθήσουν τα μικρά κράτη να δράσουν με επιτυχία στους θεσμούς της ΕΕ, να μεγιστοποιήσουν την επιρροή τους στην διεθνή ατζέντα αλλά και να εξαλείψουν τα διλήμματα από την εξέλιξη της ΕΕ ως οργανισμός ασφάλειας. Ο Melakorides (2010) εισηγείται την έννοια της μικρής υπερδύναμης (*small powerhood*) για να περιγράψει την πολλαπλασιαστική δύναμη που μπορούν να αποκτήσουν τα μικρά κράτη της ΕΕ από την ίδια. Όπως υποστηρίζει, όσο η ΕΕ γίνεται καλύτερος παίκτης διεθνώς, αναπόφευκτα κερδίζουν όλα τα κράτη. Όμως, για να είναι σε θέση τα μικρά κράτη να επωφεληθούν από την πλούσια δυναμική και τις ευκαιρίες της, οφείλουν να ενστερνιστούν τις αρχές και τις αξίες της. Κατά τον ίδιο, η δυνατότητα που παρέχεται στα μικρά κράτη της ΕΕ να είναι θετικοί αντιπρόσωποι της ΕΕ στην περιοχή τους, όπως η περίπτωση της ΚΔ για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, εάν χρησιμοποιηθεί ορθά θα ενισχύσει την εικόνα και την επιρροή τους διεθνώς και συνεπώς τα ζητήματα ασφάλειας τους. Ειδικά αναφερόμενος για την ΚΔ, ο Melakorides (2010) υπογραμμίζει ότι η επίλυση του κυπριακού ζητήματος θα πολλαπλασιάσει τις δυνατότητες της εξωτερικής της πολιτικής. Επιπλέον συνιστά την αναδιαμόρφωση των πολιτικών της σε τομείς όπως το περιβάλλον, την υγεία, της ακαδημαϊκής ελίτ, του πελατειακού της πολιτικού συστήματος, του εθελοντισμού και της ισότητας. Τέλος, ο Roderick (2020), εισηγείται την ανάπτυξη συμπληρωματικών πολιτικών από τα κράτη που στοχεύουν σε καλή διακυβέρνηση και πολιτική συνοχή του εσωτερικού τους, ώστε να είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις προοπτικές που προσφέρει η ΕΕ, σημειώνοντας όμως παράλληλα ότι η ΕΕ δεν πρέπει

να εκλαμβάνεται ως πανάκεια για όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη.

μ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κεφάλαιο 2. Μεθοδολογία έρευνας

2.1. Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια διερευνητική και περιγραφική ποιοτική έρευνα (explanatory and descriptive qualitative study) που έγινε στην Κύπρο τον Σεπτέμβριο και Οκτώβριο του 2022, με σκοπό την διερεύνηση των απόψεων της πολιτικής ελίτ για τις ανησυχίες ασφάλειας της ΚΔ και τις στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής που αυτή εφαρμόζει.

‘Δεν υπάρχει σαφής ορισμός του όρου «ελίτ» και δεδομένης της ευρείας κατανόησής του στις κοινωνικές επιστήμες, οι μελετητές έχουν την τάση να υιοθετούν διαφορετικές προσεγγίσεις’ (Harvey, 2011, σ. 432). Κατά τον Plesner (2011), η έννοια «ελίτ» ορίζεται ποικιλοτρόπως στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία και μπορεί να αναφέρεται σε διαφορετικούς ανθρώπους ή πράγματα ανάλογα με την περιοχή στην οποία χρησιμοποιείται ο όρος, τα οποία κατά τον Liu (2018) κατέχουν ανώτερες θέσεις. Συνεπώς, ως ελίτ πολιτικοί για τους σκοπούς της έρευνας μου, είναι οι πολιτικοί οι οποίοι αποτελούν συστατικό στοιχείο των οργάνων χάραξης πολιτικής.

Κατά τους Myers & Avison (2002), η ποιοτική έρευνα είναι η χρήση ποιοτικών δεδομένων όπως οι συνεντεύξεις, τα έγγραφα και η παρατήρηση, έτσι ώστε να μπορέσουν οι ερευνητές να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν κοινωνικά φαινόμενα. Η Mason (1996) δίνει περισσότερες λεπτομέρειες. Κατά αυτήν, η ποιοτική έρευνα είναι ‘ερμηνευτική’ αφού ‘την απασχολεί ο τρόπος με τον οποίο ερμηνεύεται, γίνεται κατανοητός, βιώνεται και παράγεται ο κοινωνικός κόσμος’ και ‘βασίζεται σε μεθόδους παραγωγής δεδομένων οι οποίες είναι ελαστικές και ευαίσθητες απέναντι στο

κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται τα δεδομένα αυτά, αποσκοπώντας στην παραγωγή σφαιρικής αντίληψης, επί τη βάση πλούσιων και λεπτομερών στοιχείων' (σ. 20).

‘Για έρευνες όπου το βάθος, το πλαίσιο ή η ιστορική καταγραφή βρίσκονται στο επίκεντρο της συλλογής δεδομένων, οι ελίτ συνεντεύξεις με χρήση ανοιχτού τύπου ερωτήσεων μπορεί να είναι η καλύτερη επιλογή’ (Berry, 2002, σ. 682). Συνεπώς για την κατανόηση των πολιτικών ασφάλειας της ΚΔ, πρέπει να μελετηθούν οι απόψεις, οι ιδέες και οι συμπεριφορές των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής. Στην ποιοτική έρευνα δίνεται σημασία στην κατανόηση του κοινωνικού κόσμου μέσα από την εξέταση των νοηματοδοτήσεων που έχουν οι συμμετέχοντες για τον κόσμο (Bryman, 2004), των απόψεων δηλαδή για την δική μου έρευνα που έχουν οι ελίτ πολιτικοί για την εξωτερική πολιτική και τις πολιτικές ασφάλειας της ΚΔ. Επομένως θεώρησα ότι η έρευνα μου έπρεπε να ακολουθήσει την ποιοτική κατεύθυνση, αφού αυτού ακριβώς του είδους έρευνα παρέχει βαθύτερη κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων, σε σχέση φυσικά με μια ποσοτική έρευνα (Silverman, 2006).

Λόγω περιορισμένων πόρων σε χρόνο αλλά κυρίως λόγω της φύσης των συμμετεχόντων, δεν ήταν εφικτό να διερευνηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα με συνδυασμό ερευνητικών εργαλείων όπως λ.χ. εστιασμένων ομαδικών συνεντεύξεων (focus group interviews) ή παρατήρησης πεδίου όπως λ.χ. παρακολούθηση συνεδρίας της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας. Για τον ίδιο λόγο επίσης δεν ακολούθησα το κυκλικό μοντέλλο ποιοτικής έρευνα (emergent design).

Παρόλα αυτά, επειδή στην έρευνα, όπως θα αναφερθεί και στη συνέχεια, συμμετέχουν στελέχη της προεδρίας της Δημοκρατίας, αρχηγοί κομμάτων όπως επίσης και Βουλευτές και ευρωβουλευτές διαφορετικής κομματικής προέλευσης και τρόπου εμπλοκής στη χάραξη πολιτικής όπως και καθεστώτος ενασχόλησης με την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΚΔ, επιτυγχάνεται τριγωνοποίηση πηγών των δεδομένων (data triangulation), γεγονός που αυξάνει την εσωτερική εγκυρότητα της. Ο Berry (2002) υποστηρίζει ότι κατά παράδοξο τρόπο, οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου επιδεινώνουν τα ζητήματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας στις ελίτ συνεντεύξεις, ως εκ τούτου επιχείρησα να υιοθετήσω τις συστάσεις του που αφορούν στην κατάλληλη χρήση των παρωθητικών (prompt) και διερευνητικών (probe) ερωτήσεων, την δημιουργία κατάλληλου κλίματος με τους συμμετέχοντες ώστε οι συμμετέχοντες να αναφέρουν την άποψή τους και όχι πολιτικές απόψεις, όπως επίσης και την κατάλληλη

προετοιμασία μου (ενημέρωση βιογραφικού του συμμετέχοντα κ.τ.λ.). Επιπλέον, η συστηματική επιλογή των συμμετεχόντων (critical case sampling) που πραγματοποίησα, ενισχύει, κατά τους Green & Mosley (2020) της αξιοπιστίας και εγκυρότητας .

2.2. Δειγματοληψία

Στην ποιοτική έρευνα, σύμφωνα με τους Gall, Gall και Borg (2007), χρησιμοποιείται συνήθως μικρό δείγμα γιατί ο σκοπός είναι να αναπτυχθεί μια βαθύτερη κατανόηση των φαινομένων που ερευνώνται. Για να εξασφαλίσω ότι τα δεδομένα θα ήταν σχετικά με τα ερευνητικά μου ερωτήματα, επέλεξα τους συμμετέχοντες χρησιμοποιώντας τη σκόπιμη δειγματοληψία (non-probability sampling) και συγκεκριμένα την Critical Case Sampling, που στόχο έχει την επιλογή πλούσιων σε πληροφορίες περιπτώσεων για μια σε βάθος μελέτη (Robson, 2010). Επέλεξα για συμμετοχή στην έρευνα μου αρχηγούς κοινοβουλευτικών κομμάτων, λόγω της συμμετοχής τους στο Συμβούλιο Αρχηγών, ένα όργανο χάραξης εξωτερικής πολιτικής της ΚΔ. Επίσης επιλέχθηκαν κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι που συμμετέχουν στην επιτροπή άμυνας της βουλής ως επίσης και ευρωβουλευτές οι οποίοι έχουν καθήκοντα στις επιτροπές εξωτερικών υποθέσεων της ΕΕ. Ακολούθως έκρινα σκόπιμο να συμπεριλάβω στο δείγμα μου ανώτατα στελέχη της Προεδρίας της Δημοκρατίας, ώστε να δώσουν την θέση της κυβέρνησης στα θέματα τα οποία ερευνώ. Αυτό ακριβώς το δείγμα θα μου εξασφάλιζε το ζητούμενο της έρευνας μου, δηλαδή την διερεύνηση των απόψεων της πολιτικής ελίτ για τις ανησυχίες ασφάλειας της ΚΔ και τις στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής που εφαρμόζει.

Η επαγγελματική ιδιότητα ως στρατιωτικός μου έδωσε τη δυνατότητα να επιστρατεύσω τις προσωπικές μου γνωριμίες και με βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια να προσεγγίσω τους συμμετέχοντες που συγκέντρωναν τα χαρακτηριστικά που με ενδιέφεραν. Οι ιδιότητες των συμμετεχόντων φαίνονται στον πιο κάτω πίνακα:

Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Ψευδώνυμο	Ιδιότητες συμμετεχόντων
-----------	-------------------------

Συμμετεχόντων

	Αντιπρόεδρος κοινοβουλευτικού κόμματος
	Ανώτατο στέλεχος ΑΚΕΛ
	Ανώτατο στέλεχος ΕΛΑΜ
	Ανώτατο στέλεχος Κινήματος Οικολόγων
	Διευθυντής Διπλωματικού Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας
	Διοικητής της Κυπριακής Υπηρεσίας Πληροφοριών
	Ευρωβουλευτής
	Κυβερνητικός Εκπρόσωπος
	Μέλος Εθνικού Συμβουλίου
Σ1 – Σ7	Μέλος Εθνικού Συμβουλίου
	Μέλος της αντιπροσωπίας της Βουλής στη Διάσκεψη των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των Κοινοβουλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
	Μέλος της επιτροπής άμυνας της Βουλής
	Μέλος της επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου
	Μέλος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας
	Μέλος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εξωτερικών και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων
	Πρόεδρος κοινοβουλευτικού κόμματος
	Υποψήφιος πρόεδρος προεδρικών εκλογών 2023
	Υψηλόβαθμο στέλεχος ΕΔΕΚ

Λόγω της ιδιότητας των συμμετεχόντων, επειδή τα χαρακτηριστικά τους είναι σχεδόν μοναδικά, για λόγους τήρησης του κώδικα ηθικής και δεοντολογίας για προστασία της ταυτότητας των συμμετεχόντων, δεν αντιστοίχησα στον πίνακα τον

κάθε συμμετέχων με τις ιδιότητες του αλλά περιγράψω συνολικά τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά για τα οποία έκρινα κατάλληλη τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Αχρείαστο να αναφέρω ότι κατά την ανάλυση των δεδομένων τήρησα την αντιστοιχία, για π.χ. όπου αναφέρεται ως «Σ1», «Σ2» κ.ο.κ, νοείται συγκεκριμένος συμμετέχων.

Η επεξεργασία των πρώτων συνεντεύξεων ανέδειξε ήδη κάποιους κοινούς κωδικούς και ακολουθώντας την προσέγγιση του θεωρητικού κορσισμού, πραγματοποιήσα περεταίρω συνεντεύξεις ώστε οι κατηγορίες στην ανάλυση των δεδομένων να φτάσουν σε θεωρητικό κορσισμό (Bryman, 2004).

2.3. Συλλογή δεδομένων

Θεώρησα καταλληλότερο εργαλείο συλλογής δεδομένων για την έρευνα μου την διεξαγωγή ημι-δομημένων συνεντεύξεων γιατί θα ήμουν σε θέση, κατά τους Cohen, Manion & Morrison (2000), να διερευνήσω σε βάθος τα ερωτήματα μου. Κατά τον Byrne (2004), η συνέντευξη είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την προσέγγιση στάσεων, αξιών και αντιλήψεων, όπως ακριβώς και στην περίπτωση της δικής μου έρευνας, ενώ κατά τους Aaker Kumar και Day (1995, σ. 176 στο Hall & Rist, 1999) μια ατομική σε βάθος συνέντευξη είναι η 'συνέντευξη η οποία πραγματοποιείται πρόσωπο με πρόσωπο με τον ερωτώμενο, κατά την οποία το θέμα της συνέντευξης διερευνάται με λεπτομέρεια' (σ. 299). Επιπλέον πλεονέκτημα της ατομικής συνέντευξης, έναντι άλλων μεθόδων συλλογής δεδομένων, αποτελεί ο αυθορμητισμός των ερωτώμενων και η πρόσωπο με πρόσωπο επαφή, τα οποία θα με βοηθούσαν να καταγράψω διάφορες παρατηρήσεις λεκτικές και μη λεκτικές κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, και οι οποίες δυνατόν να με διευκόλυναν κατά τη διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων της συνέντευξης (Hall & Rist, 1999). Όπως άλλωστε υποστηρίζουν οι Ercan, S.A. & Marsch, D. (2016), η συνέντευξη αποτελεί μια βασική μέθοδο συλλογής δεδομένων στην πολιτική επιστήμη και στις περισσότερες φορές ημι-δομημένη.

Με τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις διερευνήθηκαν οι απόψεις ελίτ πολιτικών της ΚΔ σχετικά με τη διαχείριση των απειλών κατά της ΚΔ και των πολιτικών ασφάλειας που εφαρμόζει ή δύναται αυτή να εφαρμόσει. Πιο συγκεκριμένα, οι απόψεις των πολιτικών εξετάστηκαν στο πλαίσιο των τουρκικών απειλών κατά της ΚΔ με

ιδιαίτερη αναφορά στη διαχείριση του κυπριακού ζητήματος, την εκμετάλλευση της κυπριακής ΑΟΖ, στην σκληρή ισχύ και το διεθνές Δίκαιο.

Οι Gvalia et al. (2013), κατά στην διερεύνηση των πολιτικών ασφάλειας της Γεωργίας με σκοπό την κατανόηση της στρατηγικής επιλογής της για ισορροπία με την δύση παρά με συμβιβασμό με την ΡΟ, αναφερόμενοι στην σημασία των ιδεών και των στάσεων των της πολιτικής ελίτ της Γεωργίας, χρησιμοποίησαν ατομικές συνεντεύξεις ως εργαλείο συλλογής δεδομένων. Οι Morrison et al. (2015), στην έρευνά τους για να περιγράψουν τις πεποιθήσεις και τις αντιλήψεις των υπευθύνων χάραξης δημόσιας πολιτικής στη Βαρκελώνη το 2010 για θέματα υγείας, χρησιμοποίησαν επίσης ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ελίτ διοικητικά στελέχη της Βαρκελώνης.

Κατά τον καταρτισμό του οδηγού συνέντευξης (Παράρτημα 1), ακολούθησα τα στάδια που προτείνει ο Bryman (2004). Αφού αρχικά έθεσα τον ερευνητικό σκοπό, διατύπωσα ακολούθως συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα συγκεντρώνοντάς τα σε τρεις θεματικές ενότητες. Στη συνέχεια μετέτρεψα τους στόχους της έρευνας μου σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, χωρίζοντας τα μεγάλα ερωτήματα σε μικρότερα (Mason, 1996). Αυτή η τακτική μου επέτρεψε να αναθεωρήσω τις αρχικές μου ερωτήσεις (Bryman, 2004) επαναδιατυπώνοντας τις στην τελική τους μορφή, 'επειδή είναι πολύ σημαντικό οι ερωτήσεις της συνέντευξης να επιτρέπουν στον ερευνητή να συλλέγει τους τρόπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες βλέπουν τον κοινωνικό κόσμο και να υπάρχει ευελιξία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης' (σ. 324). Όλες οι ερωτήσεις ήταν ανοικτού τύπου, επειδή αυτές 'επιτρέπουν στα υποκείμενα να πουν στον συνεντεύκτη τι είναι σχετικό και σημαντικό, χωρίς να περιορίζονται από τις προκαταλήψεις του ερευνητή σχετικά με το τι είναι σημαντικό' (Berry, 2002, σ. 681). 'Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου, αν και ο πιο επικίνδυνος αλλά δυνητικά πιο πολύτιμος τύπος συνεντεύξεων της ελίτ, απαιτεί από τους συνεντεύκτες να γνωρίζουν πότε να διερευνήσουν και πώς να διατυπώσουν επακόλουθες ερωτήσεις εν κινήσει' (Berry, 2002, σ. 679). Για αυτό, για κάθε ερώτηση είχα καταρτίσει αριθμό πιθανών παρωθητικών και διερευνητικών ερωτήσεων (Berry, 2002; Robson, 2010). Ακολούθως προώθησα τα ερωτήματα στην επιβλέπουσα καθηγήτρια για αξιολόγηση και, αφού έλαβα υπόψη και τις εισηγήσεις της, ετοίμασα τον τελικό οδηγό και το πρωτόκολλο συνέντευξης.

Η προσέγγιση των συμμετεχόντων έγινε μέσω αποστολής ηλεκτρονικού μηνύματος στα υπηρεσιακά τους e-mail κατά την περίοδο Ιουνίου – Ιουλίου 2022. Η

σχετικά πρόωμη επικοινωνία με τους συμμετέχοντες είχε σκοπό την έγκαιρη διευθέτηση συνάντησης, επειδή είναι σύνηθες οι ελίτ πολιτικοί να έχουν υπερφορτωμένη ημερήσια ατζέντα. Σύμφωνα με την Mears (2009), για αυτού του είδους έρευνα, απαιτούνται περίπου 6 έως 9 συνεντεύξεις. Άλλωστε σύμφωνα με τον Αντωνίου (2021), για περισσότερες των 10 συνεντεύξεων, απαιτείται τριγωνοποίηση ερευνητών (2^{ος} ερευνητής), δυνατότητα η οποία δεν υφίσταται για την δική μου έρευνα.

Απέστειλα πρόσκληση συμμετοχής σε 25 άτομα τα οποία επέλεξα σύμφωνα με την διαδικασία που περιέγραφα στο τμήμα της δειγματοληψίας. Αν και η πρόσβαση σε ελίτ πολιτικούς είναι δύσκολη (Harvey, 2011; Liu, 2018), προς έκπληξή μου ομολογώ, οι περισσότεροι είχαν απαντήσει θετικά εντός 15ημέρου. Όπως σημειώνει ο Harvey (2011), το προφίλ του ερευνητή είναι σημαντικό για την απόφαση των ελίτ στελεχών να συμμετάσχουν σε μια έρευνα. Για την θετική τους ανταπόκριση θεωρώ ότι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο τα διαπιστευτήρια μου, αφενός ως μεταπτυχιακός φοιτητής με πλήρη υποτροφία στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και αφετέρου ως εν ενεργεία Αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού. Επιπλέον θεωρώ ότι οι επικείμενες προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2023 αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα, λόγω της ιδιότητα των συμμετεχόντων. Και η επιθυμία τους για εμπλοκή με κάθε τρόπο στην προεκλογική διαδικασία. Μετά από τη σχετική τηλεφωνική, πλέον, επικοινωνία με τις βοηθούς των συμμετεχόντων, διευθετήθηκαν όπως οι συναντήσεις υλοποιηθούν εντός περιόδου Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου. Αν και δεν απαιτήσαν εκ των προτέρων όλοι οι συμμετέχοντες τον οδηγό ερωτήσεων, φρόντισα να τον αποστείλω με το ευχαριστήριο, για την αποδοχή της συμμετοχής τους, ηλεκτρονικό μήνυμα. Μετά από κάποιους επαναπρογραμματισμούς των συναντήσεων που είχαν αρχικά συμφωνηθεί, λόγω ακυρώσεων από πλευράς συμμετεχόντων, είχαν συμφωνηθεί να γίνουν 12 συνεντεύξεις. Είχα φροντίσει να διευθετήσω μερικές περισσότερες, σε περίπτωση ακυρώσεων. Τελικά πραγματοποιήσα 8 συνεντεύξεις, επιλέγοντας από τους 12, τους 8 πιο υψηλόβαθμους και όσο το δυνατόν σχετικούς με το θέμα συμμετέχοντες. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα τέλη Σεπτεμβρίου με αρχές Οκτωβρίου. Άλλωστε, διαπίστωνα ότι ήδη στις πρώτες 4 συνεντεύξεις πλησίαζα στον κοντά στον κορεσμό (saturation), συνεπώς δεν θα ήταν ανάγκη για εκτέλεση όλων των διευθετημένων συνεντεύξεων.

Η πρώτη συνέντευξη που πραγματοποίησα, χρησιμοποιήθηκε ως πιλοτική με σκοπό να ελέγξω τον οδηγό. Όπως διαπίστωνα, το κύριο πρόβλημα αφορούσε την

διαχείριση του χρόνου και κυρίως στην συγκράτηση των συμμετεχόντων εντός θέματος, επειδή ως πολιτικοί είχαν την τάση να πλατειάζουν. Αν και εγώ τους είχα ζητήσει περίπου 15 έως 20 λεπτά για την συνέντευξη, οι ίδιοι είχαν δεσμεύσει 1 ώρα στην ημερήσια ατζέντα τους, δείχνοντας μάλιστα ότι ήθελαν να την εξαντλήσουν ολόκληρη. Χαρακτηριστική αποτελεί μια συνέντευξη διάρκειας 2,5 ωρών (!), η οποία ήταν και η μόνη η οποία δεν ηχογραφήθηκε ψηφιακά, με τις υπόλοιπες να είχαν διάρκεια από 25 έως 55 λεπτά. Η δεύτερη προσαρμογή με βάση την πιλοτική συνέντευξη ήταν η μείωση στο ελάχιστο της δικής μου συμμετοχής, υποβάλλοντας μόνο παρωθητικές ή διευκρινιστικές ερωτήσεις (Robson, 2010).

Οι συνεντεύξεις έγιναν δια ζώσης στον επαγγελματικό χώρο των συμμετεχόντων ενώ 2 έγιναν με χρήση ηλεκτρονικής πλατφόρμας επικοινωνίας. Όλες οι συνεντεύξεις ξεκίνησαν την προκαθορισμένη ώρα χωρίς καθυστέρηση. Αν και η ενημέρωση για τον σκοπό της συνέντευξης είχε ήδη προηγηθεί κατά την αρχική επικοινωνία, έγινε εκ νέου, προ της συνέντευξης, στα πλαίσια της προκαταρκτικής συζήτησης και γνωριμίας (ice breaking) με τους συμμετέχοντες. Κατά την εισαγωγική συζήτηση επιδιώχθηκε τόσο από πλευράς μου όσο κυρίως και από πλευράς των συμμετεχόντων, όπως παρατήρησα για παράδειγμα με την παραγγελία καφέ, παράθεση εδεσμάτων και την προσαρμογή του χώρου (χρήση πολυθρόνων και από τους δύο αντί καθισμένος ο συμμετέχων στο γραφείο του), για τη δημιουργία ενός άνετου και φιλικού κλίματος. Η προετοιμασία μου για να αποκτήσω βαθύτερη γνώση της προσωπικής και επαγγελματικής βιογραφίας των συμμετεχόντων αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη (Liu, 2018). Στην προκαταρκτική συζήτηση καλύφθηκαν και τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας, δηλαδή για το πώς θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα που θα συλλεχθούν, η εξασφάλιση ανωνυμίας τους με τη χρήση ψευδωνύμων κατά την επεξεργασία, ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων και η δυνατότητα ηλεκτρονικής εγγραφής της συνέντευξης, για την οποία όλοι, πλην ενός συμμετέχοντα, είχαν συμφωνήσει. Το προφίλ των συμμετεχόντων σε αυτού του είδους συνεντεύξεις δυνατόν να αποκαλύψει την ταυτότητα τους, γεγονός το οποίο συζητήθηκε με τους συμμετέχοντες χωρίς να υπάρξουν ωστόσο αντενδείξεις. Όπως σημειώνει ο Pettifor (1995 στο Knapik, 2002), η συναίνεση μετά από ενημέρωση θεωρείται ότι είναι ο καλύτερος τρόπος για την προστασία των συμμετεχόντων από ζημιές και κινδύνους. Άλλωστε κατά τους Frankfort-Nachmias & Nachmias (όπως αναφέρεται στο Cohen et. al., 2000), 'απαιτείται οι συμμετέχοντες να γνωρίζουν ότι η συμμετοχή τους είναι εθελοντική

καθώς και τα δικαιώματα, τους κινδύνους και τα οφέλη που αφορούν τη συμμετοχή τους σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα' (σ. 50). Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων τηρούσα ιδιόχειρες σημειώσεις πεδίου, όχι μόνο επικαλυπτικά της ηχητικής εγγραφής αλλά και επειδή κατά αυτό τον τρόπο καταγράφονται, συναισθήματα, αντιδράσεις ή και χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος τα οποία δεν δύναται να καταγραφούν ηχητικά, αλλά δυνατόν να αποτελέσουν πολύτιμα δεδομένα ανάλυσης (Hammersley & Atkinson, 1996). Κατά τον (Silverman, 2005), με τη διατήρηση των λεπτομερειών της αλληλεπίδρασης με τους ερωτώμενους, ο ερευνητής είναι σε καλύτερη θέση να αναλύσει τα θέματα που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις .

Αμέσως μετά την ολοκλήρωση κάθε συνέντευξης προχωρούσα το συντομότερο σε απομαγνητοφώνηση της και την καταστροφή του ψηφιακού αρχείου της συνέντευξης για λόγους ηθικής και δεοντολογίας. Απέστειλα το σχέδιο της συνέντευξης μόνο στον συμμετέχοντα ο οποίος δεν συμφώνησε στην ηλεκτρονική εγγραφή της για την σύμφωνη γνώμη του. Σε όλους τους συμμετέχοντες απέστειλα ευχαριστήριο follow-up e-mail για την συμμετοχή τους. Ακολούθως ξεκίνησα την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων την οποία αναλύω στο επόμενο τμήμα.

2.4. Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων

Κατά τον Λαμπριανού (2020), υπάρχουν πολλές μέθοδοι ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων. Για την επεξεργασία των δεδομένων που συνέλεξα, πραγματοποίησα ποιοτική ανάλυση δεδομένων (qualitative content analysis), η οποία είναι και η πιο συχνή μέθοδος ανάλυσης και ερμηνείας (Ercan & Marsch, 2016, σ. 316), διεξάγοντας θεματική ανάλυση δεδομένων (thematic analysis).

Η αρχική εξοικείωση με τα δεδομένα κατά τη διαδικασία συλλογής δεδομένων με βοήθησε να δημιουργήσω μια συνολική εικόνα για τη γενική σημασία των στοιχείων που στόχευαν να φωτίσουν τα ερευνητικά μου υποερωτήματα από διαφορετικές οπτικές. Αφού απομαγνητοφώνησα τις 7 συνεντεύξεις, ξεκίνησα την επεξεργασία στο πρόγραμμα ποιοτικής ανάλυσης Nvivo προκειμένου να αποκαλύψω τις κύριες κατηγορίες της ανάλυσης. Μετά από την εξοικείωση με το υλικό, έγινε μια

προκαταρκτική κωδικοποίηση των δεδομένων (coding scheme). Στη συνέχεια προσδιόρισα αρχικά μοτίβα και θέματα ώστε να μπορέσω τελικά να βρω κοινά σημεία μεταξύ των συμμετεχόντων (key words). Οργάνωσα τα θέματα με βάση τα ερευνητικά μου υποερωτήματα και ακολούθησα μια εκ νέου κωδικοποίηση των δεδομένων, έτσι ώστε να δημιουργήσω πιο ευδιάκριτες κατηγορίες. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της διαρκούς σύγκρισης (Constant Comparative Method), η οποία αποτελεί ένα τρόπο διεξαγωγής επαγωγικής ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων (Glaser & Strauss, όπως αναφέρεται στο Maykut & Morehouse, 2000, σ. 127), κατασκεύασα την ομαδοποίηση και τέλος την παραγωγή ευδιάκριτων κατηγοριών. Έτσι, από τα δεδομένα των ημιδομημένων ατομικών συνεντεύξεων των συμμετεχόντων, διαχώρισα τις απαντήσεις τους στις εξής κατηγορίες:

1. Είδος απειλής αντιμετωπίσει η ΚΔ και ποια η ένταση της απειλής.
2. Ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στη διαχείριση αυτής της απειλής.
3. Διεθνείς συνεργασίες με άλλα κράτη και πως συνεισφέρουν στην ασφάλεια της ΚΔ.
4. ΕΕ – ΟΗΕ, η συμβολή τους στο κυπριακό ζήτημα και ο ρόλος τους στην ασφάλεια της ΚΔ.
5. Στρατιωτικοί συνασπισμοί: NATO/PESCO - προοπτικές της ΚΔ.
6. Στρατηγικές που πρέπει να υιοθετήσει η ΚΔ.

Χρησιμοποιώντας επαγωγική ανάλυση και με τη διαρκή σύγκριση μέρος των δεδομένων με όλα άλλα παρόμοια ή διαφορετικά προσπάθησα να αναπτύξω κάποια θεωρία για τις πιθανές σχέσεις μεταξύ των διάφορων δεδομένων (Thorne, 2000). Κατέβαλα προσπάθεια να βρω σχέσεις μεταξύ των εννοιών και των κατηγοριών, συγκρίνοντάς τις συνεχώς ώστε να αναπτυχθεί η βάση της αναδυόμενης θεωρίας (Lacey & Luff, 2001). Ο κορεσμός κατά τη διαδικασία της ανάλυσης επήλθε όταν η κωδικοποίηση ήταν «κορεσμένη» και κανένας συμπληρωματικός κωδικός δεν απαιτείτο για να συλλάβει την εμπειρία και τις έννοιες των συμμετεχόντων (Drisko, 1997).

Η σύγκληση θεμάτων που προκύπτουν από συνεντεύξεις, παρατηρήσεις και έγγραφα οδηγεί σύμφωνα με τους Lincoln & Guba (1985 στο Maykut & Morehouse, 2000) στην εξασφάλιση αξιοπιστίας στα αποτελέσματα (σ. 146).

41

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η επεξεργασία των δεδομένων έδειξε ότι οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ως κύρια απειλή κατά της ΚΔ την ΤΔ και τις τουρκικές δυνάμεις κατοχής (ΤΔΚ) και ότι η ΤΔ είναι πιθανόν να δημιουργήσει μικρό επεισόδιο στην περιοχή της ουδετέρας ζώνης. Σε περίπτωση οποιουδήποτε επεισοδίου με την ΤΔ οι συμμετέχοντες δεν αναμένουν ουσιαστική βοήθεια από άλλα κράτη. Ο ρόλος της Εθνικής Φρουράς, κατά τους συμμετέχοντες, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, είτε ως αποτρεπτική ισχύς είτε ως δύναμη καταστολής. Παρόλα αυτά αναφέρουν ότι ελλείπεται σημαντικής ισχύος. Οι συμμετέχοντες αν και αναγνωρίζουν τα γενικότερα οφέλη από τη συμμετοχή της ΚΔ στην ΕΕ, υποστηρίζουν ότι η τελευταία δεν μπορεί να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη διευθέτηση του κυπριακού ζητήματος ούτε και να διασφαλίσει την ασφάλεια της ΚΔ. Η ένταξη στο ΝΑΤΟ, κατά τους συμμετέχοντες, αν και πρακτικά ανέφικτη λόγω της τουρκικής στάσης, θα έχει σημαντικά οφέλη για την ασφάλεια της ΚΔ. Πιο αναλυτικά:

Όλοι οι συμμετέχοντες, πλην ενός, επιβεβαίωσαν με τις τοποθετήσεις τους ότι η ΚΔ στη σχέση της με την Τουρκία αποτελεί μια μικρή χώρα. Επειδή ήταν δύσκολο να αναφερθούν ευθέως σε αυτό το ευαίσθητο ζήτημα, οι απόψεις εξάχθηκαν έμμεσα από κατάλληλες ερωτήσεις που έθεσα για άλλο θέμα.

«[...]δεν έχουμε εμείς την ικανότητα να τα βάλουμε με την Τουρκία 80 εκατομμύρια[...]» (Σ2)

«[...]θεωρώ ότι είμαστε ο αδύναμος κρίκος και μπορεί ανά πάσα στιγμή η Τουρκία να προχωρήσει[...]» (Σ4)

«Είναι τέτοιοι οι συσχετισμοί δυνάμεων που νομίζω κανένας νουνεχής άνθρωπος δεν μπορεί να μιλήσει ότι μπορούμε με επιθετικό πόλεμο να διώξουμε την Τουρκία από την Κύπρο.» (Σ6)

Ανάλογα, οι συμμετέχοντες αναφερόμενοι στην ΤΔ, την αναγνώρισαν ως ένα μεγάλο κράτος:

«Η Τουρκία ήταν εδώ και δεκαετίες ένας από τους σημαντικότερους παίκτες στη γεωστρατηγική σκακιέρα της περιοχής» (Σ1)

«[...]είναι πλέον εμφανές ότι η Τουρκία αποτελεί ένα περιφερειακό δρώντα με γεωστρατηγικό όραμα που υπερβαίνει τα σημερινά φυσικά της όρια[...].[...]βλέπω μια Τουρκία, η οποία ανασυντάσσεται και αναζητεί τον ρόλο που θεωρεί ότι της αναλογεί στο υφιστάμενο άναρχο διεθνές σύστημα και, δυστυχώς για εμάς, διαθέτει και τις ικανότητες να το κάνει πράξει[...]» (Σ3)

«[...] το διεθνές αποτόπωμα της Τουρκίας επηρεάζει σαφέστατα - άμεσα ή έμμεσα - και τη δική μας χώρα» (Σ5)

Συνεπώς τα ευρήματα μου συμφωνούν με την θέση που υποστήριξα στο τμήμα του εννοιολογικού ορισμού, ότι δηλαδή η ΚΔ στη σχέση της με την ΤΔ αποτελεί το αδύναμο κράτος σε μια ασύμμετρη σχέση, ως εκ τούτου αποτελεί ένα μικρό κράτος και ότι ως τέτοιο πρέπει να εξετάζεται για τις στρατηγικές ασφαλείας που αυτό εφαρμόζει.

Εν συνεχεία, δεν αποτέλεσε έκπληξη ότι όλοι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η ΤΔ και οι ΤΔΚ αποτελούν την κύρια απειλή κατά της ασφαλείας της ΚΔ:

«Η τουρκική κατοχή και οι συνεχιζόμενες έκνομες ενέργειες της Τουρκίας [...] αποτελούν τη μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει η χώρα μας.» (Σ5)

«Η απειλή που έχει η κυπριακή Δημοκρατία είναι από μέρους της Τουρκίας και ειδικά μετά από την εισβολή του 1974, η μόνιμη παρουσία κατοχικών στρατευμάτων στην Κύπρο [...]» (Σ6)

«Κατά τη δική μας εκτίμηση αυτή τη στιγμή η κυπριακή δημοκρατία αντιμετωπίζει δύο σοβαρές απειλές. Η πρώτη για μας παραμένει η Τουρκική κατοχή. [...] η επιθετικότητα της Τουρκίας, την επεκτατικότητα της, τη στρατηγική γενικότερα την οποία ακολουθεί και τους μακροχρόνιους στόχους τους οποίους έχει θέσει για την Κύπρο» (Σ7)

«[...] αυτό το πράγμα δεν θα τελειώσει και ενόσω η Τουρκία νιώθει και πιο σημαντική θα το κάνει ολοένα και περισσότερο.» (Σ6)

«[...] πρέπει να έχουμε στο πίσω μέρος του μυαλού μας ότι η πολεμική αναμέτρηση είναι μία πιθανότητα [...]. Εγώ το βλέπω ως πιθανό σενάριο [...] νομίζω ότι ούτε η στρατιωτικοί μπορούν να απαντήσουν. Έχουμε ακούσει πάρα πολλές φορές την φράση: 'θα είναι απλά ένα θερμό επεισόδιο'. Ποιος το καθορίζει;» (Σ7)

Για 4 συμμετέχοντες φαίνεται ότι η ποιότητα της απειλής εξαρτάται από το συγκεκριμένο. Συγκεκριμένα, 2 συμμετέχοντες ανέφεραν ότι αναμένουν κλιμάκωση, εξαιτίας των προεδρικών εκλογών του 2023 στην ΤΔ:

«Η τουρκική προκλητικότητα θα εντείνεται όσο κοντεύουμε τις εκλογές στην Τουρκία [...].» (Σ1)

«Τα τεκταινόμενα στην ευρύτερη περιοχή, σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Τουρκίας [...] καταδεικνύουν την ανάγκη να βρισκόμαστε πάντοτε σε εγρήγορση και ετοιμότητα [...].» (Σ5)

Επίσης, το συγκεκριμένο που δημιουργεί η ουκρανορωσική κρίση, σχετίζεται με την ποιότητα της έντασης της απειλής για 2 συμμετέχοντες. Με την θέση του (Σ5) που μόλις προαναφέρθηκε συμφωνεί και ο (Σ7):

«[...] σε διεθνές επίπεδο, μπορεί να δημιουργηθούν συνθήκες τέτοιες, που να επιτρέπουν σε μία χώρα [...] όπως η Τουρκία [...] το καθιστά πιο εύκολο, όχι γιατί η Τουρκία πριν από την Ρωσο-ουκρανική διένεξη δεν είχε επιθετική ρητορική απέναντί μας ή συγκεκριμένους στόχους απλά... (άλλαξε για την Τουρκία) η νομιμοποίηση. Ή αν θέλετε, η λιγότερη αντίδραση της Διεθνούς κοινότητας [...] Δεν θεωρώ ότι το μήνυμα το οποίο έχει σταλεί είναι τόσο αποτρεπτικό για την Τουρκία.» (Σ7)

Συνεπώς, στο ερώτημα κατά πόσο η Ουκρανική κρίση επηρεάζει την ασφάλεια της ΚΔ, δεν καταγράφηκε σύγκλιση απόψεων αφού οι απόψεις κυμάνθηκαν από την τοποθέτηση ότι μας επηρεάζει άμεσα, όπως οι τελευταίες 2 θέσεις, έως τη θέση ότι η ΚΔ δυνατόν να κομίσει ακόμα και οφέλη.

«Τώρα, για το τι άλλο μπορεί να κάνει η Τουρκία στην Κύπρο, στην σκιά του ουκρανικού? Αυτή τη στιγμή, με βάση τα δεδομένα που έχουμε τώρα, δεν έχει

πολλά περισσότερα εργαλεία να χρησιμοποιήσει πέραν αυτών που ήδη αξιοποιεί.» (Σ3)

«Το μόνο θετικό πράγμα το οποίο βγήκε από την κρίση στην Ουκρανία είναι ότι δυσκολεύεται η Τουρκία να προχωρήσει να κάνει ένα βήμα αναθεωρητισμού όπως ο Πούτιν και θα έχουμε αντίδραση από τους ευρωπαίους, κατά αντίστοιχο τρόπο όπως με την Ουκρανία, και μεγαλύτερη, είμαστε μέλος της.» (Σ4)

Το σκεπτικό των συμμετεχόντων οι οποίοι ανέφεραν ότι η κρίση επηρεάζει άμεσα, αφορά κυρίως στους συσχετισμούς της ΡΟ με την ΤΔ, κυρίως όμως στην κατάσταση στην οποία δημιουργήθηκε επί του εδάφους για την οποία, παρά την σκληρή στάση της δύσης κατά της ΡΟ, ουσιαστικά βρίσκει την Ουκρανία ως ένα ακόμη στρατιωτικά κατεχόμενο κράτος. Το αντίθετο σκεπτικό στηρίζεται στο επιχείρημα ότι η δύση θα πρέπει πλέον να δει με ανάλογο μάτι την ΤΔ σε περίπτωση εχθρικών ενεργειών κατά της ΚΔ, συνεπώς αυτό αποτελεί και ανασταλτικό παράγοντα μιας ενδεχόμενης επιθετικής ενέργειας από πλευράς της ΤΔ. Γενικότερα όμως, όπως διαπίστωσα από τις απόψεις που κατατέθηκαν, το Ουκρανορωσικό δεν συνιστά ένα εργαλείο για την ΤΔ, είτε για παράδειγμα προσάρτησης των κατεχομένων (κατά αναλογία της περίπτωσης της Κριμαϊκής Χερσονήσου το 2014) ή άλλης στρατιωτικής επιχείρησης κατά της ελεύθερης επικράτειας της ΚΔ (τρέχουσα κρίση του 2022).

Σχετικά με τον ρόλο που δύναται να διαδραματίσουν οι ένοπλες δυνάμεις της ΚΔ για την διαχείριση της απειλής, όλοι ανεξαιρέτως οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν ότι η εθνική φρουρά έχει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει. Όπως αναφέρουν, αποτελεί όχι μόνο επιτακτική ανάγκη η διατήρησή τους, αναφερόμενοι στην πρόνοια του τελευταίου σχεδίου λύσης του 2004 που κατατέθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη και στην περί αποστρατικοποίησης πρόνοιας, αλλά μάλιστα υπογραμμίζουν την αναβάθμιση και εξέλιξη τους σε μια ισχυρή αποτρεπτική δύναμη. Εντούτοις όμως, όπως διαπιστώνουν όλοι, πλην 1 συμμετέχοντα, το επίπεδο του αξιόμαχου της εθνικής φρουράς είναι πολύ χαμηλό:

«Ο ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων είναι ξεκάθαρος. Να είναι έτοιμες να απαντήσουν με αποφασιστικότητα και σιγουριά οποιαδήποτε εχθρική τουρκική ενέργεια. [...] η ΚΔ δεν μπορεί να αναπτύξει ναυτικό ισοδύναμο με αυτό της Τουρκίας» (Σ1)

«[...] πρέπει ο στρατός να είναι καλά εκπαιδευμένος για το είδος της απειλής που έχουμε [...] κανονικά έπρεπε να έχουμε και κανένα πλοίο αλλά, θέλεις να ξεκινήσεις καυγά;» (Σ2)

«[...] ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στην ασφάλεια της Κύπρου παραμένει πολύπλευρος και όχι μονοσήμαντος, ακόμα και μετά από ένα ενδεχόμενο αίσιας κατάληξης των όποιων προσπαθειών επίλυσης του κυπριακού [...] η ανάπτυξη και η εξέλιξη της Εθνική Φρουράς, και γενικά του τομέα της κρατικής ασφάλειας, κακώς κατά την άποψη μου, δεν κινήθηκε παράλληλα με την προσπάθεια μας για εκμετάλλευση της ΑΟΖ» (Σ3)

«Οι ΕΔ έχουν τεράστιο ρόλο να διαδραματίσουν [...] ένα κράτος για να υπάρχει, πρέπει να υπάρχουν και ΕΔ. Και λυπούμε να πω κάποια πράγματα, ότι δεν υπάρχουν ΕΔ στην Κύπρο» (Σ4)

«[...] οι Ένοπλες Δυνάμεις έχουν να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο [...], θέτοντας ως πρωταρχική αποστολή την ασφάλεια της ιδιαίτερης μας πατρίδας από κάθε εξωτερική απειλή.» (Σ5)

«[...] η παρουσία Ενόπλων δυνάμεων επιβάλλεται [...] λειτουργούν ως μία ικανή αμυντική δύναμη αποτροπής για το όποιο απονενομημένο ή άλλο εγχείρημα θα έκανε η Τουρκία.» (Σ6)

«Οι ένοπλες δυνάμεις [...] έχουν να διαδραματίσουν καίριο και ουσιαστικό ρόλο. [...] Για την επιβίωσή μας, πρέπει να έχουμε, όσο γίνεται πιο ισχυρές και αποτελεσματικές Ένοπλες Δυνάμεις [...] η εθνική φρουρά για μένα εγκαταλείφθηκε.» (Σ7)

Όσον αφορά στις συνεργασίες με άλλα κράτη, κατά τις απόψεις των συμμετεχόντων, δεν συνεισφέρουν στην ασφάλεια της ΚΔ. Πιο συγκεκριμένα, όλοι οι συμμετέχοντες εκτός από δύο, ανέφεραν ότι σε περίπτωση που εκδηλωθεί οποιαδήποτε επιθετική ενέργεια της ΤΔ δεν αναμένουν οποιαδήποτε ουσιαστική βοήθεια από άλλα κράτη.

«[...] δεν θα πάει κανένας να σκοτωθεί για εσένα. Επομένως αν γίνει οτιδήποτε, θα ελπίζουμε ότι θα ασκήσουν πιέσεις ή ξέρω 'γω, για να σταματήσει [...]» (Σ2)

«[...] Ο καθένας μας είναι εθνικά εκτεθειμένος και πρέπει να έχεις τις δικές σου δυνάμεις [...] οι ειρηνευτικές δυνάμεις που βρίσκονται εδώ από το 1964 δεν εμπόδισαν την προέλαση των τούρκων, ούτε τους έσπρωξαν πίσω.» (Σ3)

«Θέλω να πάρουμε το χειρότερο σενάριο. Άρα ότι θα είμαστε μόνοι μας, άρα η λογική του κράτους του δικού μας έπρεπε να είναι ότι θα είμαστε μόνοι μας [...] Μα, κάποιος έπρεπε να ήταν υπόλογοι! Αυτοί που μας έδειχναν τις διμερείς, τις τριμερείς και παρουσιάζονταν από το πρωί ως την νύχτα, ο πρόεδρος πήγαινε από την μια πήγαινε στην άλλη και πανηγυρίζαμε ότι τα εξασφαλίσαμε... Ε, τι; Δεν τα εξασφαλίσαμε!» (Σ4)

«[...] κανένας άλλος δεν πρόκειται να έρθει, είμαστε μόνοι μας. Μα ποιος θα πάει να χύσει το αίμα του κόσμου του για να έχει τους άλλους πάνω στο κεφάλι του για την Κύπρο δηλαδή; Κάνεις!» (Σ6)

Παρόλα αυτά, όλοι συμμετέχοντες, έστω και με κάποια δυσπιστία απέναντι στην ειλικρίνεια των διμερών και πολυμερών σχημάτων συνεργασίας που αναπτύσσει η ΚΔ, παραδέχονται ότι υπάρχει σχετικό όφελος σε χαμηλότερα επίπεδα, όπως για παράδειγμα ο εξοπλισμός και η εκπαίδευση της Εθνικής Φρουράς, αλλά οπωσδήποτε όχι σε επίπεδο υψηλής πολιτικής (κρατική ασφάλεια και επιβίωση):

«[...] οι στρατηγικές συμμαχίες που έχουμε σχηματίσει αποτελούν εν μέρει αποτρεπτικό παράγοντα για την Τουρκία.» (Σ1)

«[...] νοιώθω ότι οι συνεργασίες είναι παραπάνω... Επειδή έχει η κάθε χώρα ένα συμφέρον, δεν είναι κάτι το οποίο... Έχει... Το γεγονός ότι... Και το λέμε εμείς 'η αναγνώριση της ΚΔ' ξέρω εγώ αλλά δεν... Βασικά, τοπικά συμφέροντα. Και είναι πολύ εύκολο να καταρρεύσουν αυτές οι συνεργασίες.» (Σ2)

«[...] η Κυπριακή Δημοκρατία θα εξακολουθήσει να ενισχύει σημαντικά την αμυντική της θωράκιση με σύγχρονο εξοπλισμό και αξιόπιστες διεθνείς συνεργασίες [...]» (Σ5)

Στην ερώτηση κατά πόσο ήταν ευχαριστημένοι οι συμμετέχοντες από την ΕΕ για τους χειρισμούς της στο κυπριακό και στη συνεισφορά της για την ασφάλεια της ΚΔ, όλοι πλην ενός, ανέφεραν ότι δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένοι:

«Δεν νομίζω να υπάρχει κάποιος που είναι ικανοποιημένος, έπρεπε να έχουμε καλύτερη και πιο ισχυρή υποστήριξη.» (Σ2)

«[...] δεν υπάρχει παίκτης στην εξωτερική πολιτική που να ονομάζεται ΕΕ, δεν υπάρχει έτσι πράγμα, είναι ανέκδοτο. Μιλώ εγώ, που συμμετέχω στην επιτροπή εξωτερικών υποθέσεων. Υπάρχει Τουρκία, υπάρχει Ρωσία, υπάρχει Κίνα, υπάρχουν Η.Π.Α., ΕΕ δεν υπάρχει.» (Σ4)

«Εμείς είμαστε πλήρως απογοητευμένοι από την στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην διαχείριση του κυπριακού.» (Σ7)

Παρόλα αυτά όμως, και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, όλοι οι συμμετέχοντες παραδέχονται ότι σε κάθε περίπτωση, η ΕΕ συνεισφέρει θετικά στη διαχείριση του κυπριακού ζητήματος αφού η ΕΕ παρέχει δυνατότητες και ενισχύει το διεθνές προφίλ της ΚΔ. Αυτές οι δυνατότητες φυσικά, όπως υποστηρίζουν 3 από τους συμμετέχοντες, πρέπει να τύχουν καλύτερης εκμετάλλευσης από την ΚΔ σημειώνοντας την ολιγωρία έως και την αδιαφορία των εκάστοτε κυβερνήσεων:

«Αν υπάρχει ΕΚ πολιτικός που διαφωνεί με την ουσιαστική συμμετοχή της ΕΕ στις διαπραγματεύσεις είναι ανόητος.» (Σ1)

«[...] αυτά τα πράγματα που συμβαίνουν, είναι επειδή εμείς δεν κάνουμε καλή δουλειά, έχουμε πεδίο δράσης αλλά δεν κάνουμε καλή δουλειά [...]. Φάνηκε το ότι δεν κάναμε καλή δουλειά στην Ευρωπαϊκή Ένωση εδώ και πολλά χρόνια [...]» (Σ2)

«Σε κάθε περίπτωση θεωρώ ότι κομίζουμε οφέλη σε όλα τα επίπεδα από την η Ε.Ε. αλλά όσο αφορά το κυπριακό έχω την άποψη ότι εάν δεν είμασταν κράτος – μέλος της Ε.Ε., θα είμασταν συνεχώς υπό δυσμενέστερη πίεση για περαιτέρω οδυνηρούς συμβιβασμούς [...] Ως φιλοσοφία δηλαδή, είναι λάθος να την βλέπουμε ως διαιτητικό οργανισμό επίλυσης διαφορών.» (Σ3)

«Βλέπουμε ότι κάναμε και εμείς τεράστια λάθη, πρέπει να κάνουμε μια αναδρομή [...] τρώμε και μόνοι μας ήττες, με την δική μας την ανοχή, με την δική μας την αδιαφορία, συγκατάθεση, παράδοση; Έτσι... Ποια λέξη να χρησιμοποιήσω;» (Σ4)

«[...] πρέπει να το δούμε από την άλλη πλευρά ποια θα ήταν η κατάσταση πραγμάτων στην Κύπρο αν δεν είχαμε τον οργανισμό ηνωμένων εθνών και ακολούθως στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα ήμασταν σε πολύ πιο δύσκολη θέση» (Σ6)

Όσο αφορά στο ποια στρατηγική είναι η βέλτιστη για υιοθέτηση από την ΚΔ, όλοι συμμετέχοντες πλην ενός, συμφωνούν ότι υπό κάποιες προϋποθέσεις, βλέπουν θετικά την ανάπτυξη σχέσεων με το ΝΑΤΟ με σκοπό την μελλοντική ένταξη της ΚΔ σε αυτό. Αναγνωρίζουν επίσης ότι οποιαδήποτε σχέση με το ΝΑΤΟ είναι επωφελείς για την ασφάλεια της ΚΔ. Παρόλα αυτά, πιστεύουν ότι το σενάριο ένταξης στον συνασπισμό είναι ανέφικτο επειδή θεωρούν δεδομένη την οριστική αρνησικυρία (veto) της ΓΔ σε ένα ενδεχόμενο αίτημα ένταξης από την ΚΔ. Αναφερόμενοι για την PESCO 2 συμμετέχοντες, υποστήριξαν ότι στο παρόν στάδιο δεν μπορεί να προσφέρει οτιδήποτε για την ασφάλεια της ΚΔ.

«Οποιαδήποτε ενταξιακή προσπάθεια της ΚΔ στο ΝΑΤΟ πολύ πιθανόν θα ναυαγήσει λόγω της στάσης της Τουρκίας [...] πρέπει να ανοίξει το ζήτημα και να έρθει σε επαφή με τον συνασπισμό [...] Η ένταξη της ΚΔ σε ένα αμυντικό στρατιωτικό συνασπισμό όπως το ΝΑΤΟ και θα διασφαλίσει τα συμφέροντα μας» (Σ1)

«[...] για το ΝΑΤΟ δεν βλέπω ότι είναι ορατή η ένταξη μας χωρίς λυμένο το κυπριακό και στη συνέχεια εάν δεν διαπιστωθεί ορθολογιστικά ποια τα οφέληματα πέραν των αυτονόητων πολιτικών μηνυμάτων. Καταρχήν θα θέσει veto η Τουρκία [...] Και το κυριότερο: μπορεί πράγματι το ΝΑΤΟ να αποτελέσει καταλύτης επίλυσης του κυπριακού;» (Σ3)

«Το ιδανικό θεωρώ για την Κύπρο ήταν να υπάρχει ευρωπαϊκός στρατός [...] Γίνονται κάποιες προσπάθειες, είναι και η PESCO [...] αλλά δεν υπάρχει τίποτα ουσιαστικό [...] για την ένταξη μας στο ΝΑΤΟ το πρώτο είναι η στάση της Τουρκίας η οποία αναμένεται να θέσει veto. Πρέπει να το σκεφτούμε σοβαρά [...] να μελετήσει σε βάθος τη σημαίνει ένταξη της Κύπρου στο ΝΑΤΟ [...] έπρεπε να αναπτύξουμε σχέση εταιρίου με το ΝΑΤΟ [...]» (Σ7)

Πλέον της βασικής στρατηγικής που προτείνουν οι συμμετέχοντες, της συμμετοχής δηλαδή στο ΝΑΤΟ, οι συμμετέχοντες επισημαίνουν και ορισμένες τακτικές, η επιστράτευση των οποίων θα βοηθούσε στην ενίσχυση της ασφάλειας της ΚΔ. Όπως αναφέρουν 4 συμμετέχοντες, χρειάζεται βελτίωση της εξωτερικής πολιτικής της ΚΔ, ενώ 3 συμμετέχοντες υποστηρίζουν την ενίσχυση της οικονομίας της ΚΔ:

«Δεν κάνουμε εξωτερική πολιτική [...] Έχουμε μία νομική υποχρέωση από την Ευρωπαϊκή Ένωση να βοηθάμε τις τρίτες χώρες αλλά τον μόνο νομίζω που

κάνουμε είναι στέλνουμε ορισμένα cash κάπου και τίποτα άλλο. Δεν κάνουμε δράσεις για τούτο το πράγμα [...] δεν κάνουμε καλή εξωτερική πολιτική [...] πλά υπάρχουν, δεν νιώθω ότι κάνουμε τίποτε» (Σ2)

«Οικονομία ίσως είναι το πιο σημαντικό συστατικό για ένα κράτος που θέλει να επιβιώσει [...] Ως κράτος δεν λειτουργούμε προληπτικά αλλά κατασταλτικά [...] Τρέχουμε πάντα πίσω από τις εξελίξεις [...] Η πολιτική που ακολουθείται στην Κύπρο δεν φαίνεται να έχει βάθος.» (Σ3)

«Φαγώθηκαν δισεκατομμύρια από τους κλέφτες στα διάφορα σκάνδαλα στην Κύπρο. Η Κύπρος έπρεπε να ήταν αστακός σήμερα. Αστακός.» (Σ4)

«[...] το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να προστατεύουμε και να ενισχύσουμε την κρατική μας οντότητα [...] οι πολιτικοί μας και μας πρέπει να είναι τέτοιου είδους που τη μία να προστατεύεις και να δημιουργείς διεκδικείς τα κυριαρχικά σου δικαιώματα [...]» (Σ6)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα υποδεικνύει ότι η Τουρκική Δημοκρατία (ΤΔ) η οποία είναι και η κυριότερη απειλή της ΚΔ είναι πιθανό να κλιμακώσει τις προκλήσεις της κατά της ΚΔ. Οι διακρατικές σχέσεις της ΚΔ, αν και επωφελείς, δεν μπορούν να συνεισφέρουν σε ζητήματα υψηλής πολιτικής (κρατική επιβίωση) την στιγμή που οι διεθνείς οργανισμοί όπως η ΕΕ και ο ΟΗΕ αδυνατούν να προστατεύσουν κυριαρχικά δικαιώματα και να εγγυηθούν την ασφάλεια της. Συνεπώς επιβάλλεται η ισχυροποίηση των ενόπλων δυνάμεων της ΚΔ όπως επίσης και το άνοιγμα του κεφαλαίου ΝΑΤΟ.

Παρ' όλα τα σημαντικά ευρήματα της έρευνας, εντούτοις υπάρχουν ορισμένες αδυναμίες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Καταρχήν το δείγμα των συμμετεχόντων αποτελείται από 7 ελίτ πολιτικούς, το οποίο αν και γενικά ικανοποιητικό για τους σκοπούς μιας μεταπτυχιακής έρευνας, είναι μάλλον μικρό εάν θέλουμε να ερευνήσουμε σε βάθος όλες τις πτυχές του συγκεκριμένου ερευνητικού ερωτήματος. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στο δείγμα ανώτατα στελέχη των υπουργείων άμυνας και εξωτερικών. Επομένως κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω διερεύνηση των μεταβλητών αυτών. Οι περιορισμένοι πόροι, κυρίως σε χρόνο, δεν επέτρεψαν την εφαρμογή της κυκλικής ποιοτικής έρευνας (emergent design), η οποία αποδείχθηκε ότι απαιτείται κατά την θεματική ανάλυση των δεδομένων μου. Επιπλέον, για τη διερεύνηση των απόψεων των πολιτικών επί τέτοιων σοβαρών ζητημάτων, όπως οι πολιτικές ασφάλειας, απαιτεί αυξημένη εσωτερική εγκυρότητα μέσω της τριγωνοποίησης ερευνητών, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν κωδικοποιούν με τον ίδιο τρόπο τα δεδομένα όπως επίσης και εξωτερική εγκυρότητα. Τέλος, η μικρή εμπειρία μου στη διεξαγωγή των ατομικών συνεντεύξεων, με ότι αυτό συνεπάγεται, αποτελεί μία ακόμη αδυναμία της παρούσας έρευνας.

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να διερευνήσουν περεταίρω τις στρατηγικές επιβίωσης και ασφάλειας της ΚΔ και πώς και κάτω από ποιες συνθήκες το μικρό μέγεθος της ΚΔ τις επηρεάζει.

Βιβλιογραφία

- About NORDEFECO* (n.d.). Retrieved from <https://www.nordefco.org/>
- AdebahrR, D. (2013). Japan's Security Policy in the 21st Century - New Implication's for an Old Strategy? *Acta Asiatica Varsoviensia*, 26, 195–212.
- Ansong, A. (2016). *The concept of sovereign equality of states in international law*. Green hill, Ghana: The Faculty of Law, Ghana Institute of Management and Public Administration. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3171769
- Austria and NATO* (n.d.). Retrieved from <https://www.bmeia.gv.at/en/austrian-mission-to-nato/austria-and-nato/>
- Baldachino, G & Wivel, A. (2020). Small states: Concepts and theories. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 131-149). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Bekdil, B. B. (2022, Αύγουστος). Turkey sends 50 mine-resistant vehicles to Ukraine, with more expected; *DefenseNews*. Retrieved from <https://www.defensenews.com/land/2022/08/22/turkey-sends-50-mine-resistant-vehicles-to-ukraine-with-more-expected/>
- Berry, J. M. (2002). Validity and reliability issues in elite interviewing. *PS, Political Science & amp; Politics*, 35(4), 679-682. Doi:10.1017/S1049096502001166
- Bluth, C. (2004). The Warsaw pact and military security in central Europe during the cold war. *The Journal of Slavic Military Studies*, 17(2), 299-331. Doi:10.1080/13518040490450556
- Briguglio, L. (2018). Introduction. L. Briguglio (Ed.), *Handbook of small states* (pp. 1-14) New York: Routledge.
- Browning, C. S. (2006). Small, smart and salient? rethinking identity in the small states literature. *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 669-684. doi:10.1080/09557570601003536
- Bryman, A. (2004). *Social Research Methods*. Second Edition, Oxford: Oxford University Press.

- Buszynski, L. (2020). Small states, China and the South East Sea. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 168-188). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Byrne, B. (2004). *Qualitative Interviewing*. C. Seale, (Ed.). *Researching Society and Culture*. 2nd Edition. Sage. London.
- Cesar, M. (2011). Balancing versus Banwagoning. In G.T. Khurian (Ed.), *The Encyclopedia of Political Science* (p. 43). Washington: CQ Press
- Chausovsky, E. (2022, August 11). Turkey is the biggest swing player in the Russia - Ukraine war; *Foreign Policy*. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2022/08/11/turkey-russia-ukraine-war-swing-player/>
- Ciorciari, J. D., & Haacke, J. (2019). Hedging in international relations: An introduction. *International Relations of the Asia-Pacific*, 19(3), 367-374. doi:10.1093/irap/lcz017
- Clegg, P. (2021). *Handbook on the politics of small states* Routledge.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education* (5th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203224342>.
- Collective security treaty organization (n.d.). Retrieved from <https://en.odkb-csto.org/>
- Common European security and defence policy (CSDP)* (n.d.). Retrieved from <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/security-policy/common-european-security-and-defence-policy-csdp/>
- Common security and defence policy* (n.d.). Retrieved from <https://www.dfa.ie/our-role-policies/international-priorities/peace-and-security/common-security-and-defence-policy/>
- Crowards, T. (2002). Defining the category of 'small' states. *Journal of International Development*, 14(2), 143-179. doi:10.1002/jid.860
- Cyprus* (n.d.). Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/the-cyprus-issue-overview.en.mfa>
- Doran, C.F. (2011). Balance of power. In G.T. Khurian (Ed.), *The Encyclopedia of Political Science* (p. 113). Washington: CQ Press

- Douglas Wass. (2006, March 6). Who brought down the iron curtain?; *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/news/2006/mar/06/mainsection.guardianletters>
- Doulgkeri, F. (2022, May 18). NATO: Φινλανδία και Σουηδία κατέθεσαν τις επίσημες αιτήσεις ένταξης; *Euronews*. Retrieved from <https://gr.euronews.com/2022/05/18/nato-finlandia-kai-souidia-katethesan-tis-episimes-aitiseis-entaxis>
- Downes, A. S., & Downes, A. S. (1988). *Transformative change requires statistical evidence* Royal College of Physicians. doi:10.7861/futurehosp.5-2-144a
- Drisko, J. W. (1997). Strengthening qualitative studies and reports: Standards to promote academic integrity. *Journal of Social Work Education*, 33 (1), σ. 185-197
- East, M. A. (1973). Size and foreign policy behaviour: A test of two models. *World Politics*, 25(4), 556-576. doi:10.2307/2009952
- Ercan, S.A. & Marsch, D. (2016). Qualitative methods in Political Science. In H. keman (Ed.), *Handbook of research methods and applications in political science* (pp. 309-322). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- EU (1989). *Commission opinion on turkey's request for accession to the community*. Brussels: Commission of the European Communities. Retrieved from <http://aei.pitt.edu/4475/1/4475.pdf>
- Finland and NATO* (n.d.). Retrieved from https://www.defmin.fi/en/topical/finland_and_nato
- Gall, M., Gall, J., & Borg, W. (2007). *Educational research: An introduction (8th ed.)*. Boston: Pearson Education Inc.
- Goetschel, L. (1999). The Foreign and Security Policy Interest of Small States in Today's Europe. In L. Goetschel (Ed.), *Small states inside and outside the European union* American Economic Association (pp. 13-32. Boston: Springer-Science+Business Media, B.V.
- Gormley, D. M. (1986). The impact of NATO doctrinal choices on the policies and strategic choices of Warsaw pact states: Part II. *Adelphi Papers*, 26(206), 20-34. doi:10.1080/05679328608448723

- Green, C. & Mosley, L. (2020). When Talk Isn't Cheap: Opportunities and Challenges in Interview Research. In L. Curini & R. Franzese (Eds.), *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations* (pp. 1167-1190). London: SAGE
- Gvalia, G., Siroky, D., Lebanidze, B., & Iashvili, Z. (2013). Thinking outside the bloc: Explaining the foreign policies of small states. *Security Studies*, 22(1), 98-131. doi:10.1080/09636412.2013.757463
- Hall, A. L. & Rist, R. C. (1999). Integrating multiple qualitative research methods (or avoiding the precariousness of a one-legged stool). *Psychology & Marketing*. 16 (4), 291-304
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1996). *Ethnography*, London: Routledge, σσ.. 175 – 186.
- Harvey, W. S. (2011). *Strategies for conducting elite interviews*. Great Britain: SAGE PUBLICATIONS. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=edsbl&AN=RN297017947&site=eds-live>
- ICJ. (1985). *Case concerning the continental shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)*
- Ireland in the partnership for peace programme* (n.d.). Retrieved from <https://www.dfa.ie/partnership-for-peace/ireland-in-the-partnership-for-peace-programme/>
- Işık, Y. (2022). Turkey: Walking the tightrope between NATO, Russia and Ukraine; *Institut Montaigne*. Retrieved from <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/turkey-walking-tightrope-between-nato-russia-and-ukraine>
- Joenniemi, P. (1998). From small to smart: Reflections on the concept of small states. *Irish Studies in International Affairs*, 9, 61-62. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=edsjsr&AN=edsjsr.30001874&site=eds-live>
- Kalaitzidis, A. (2011). Neutrality in international relations. In G.T. Khurian (Ed.), *The Encyclopedia of Political Science* (p. 1103). Washington: CQ Press

- Khatsenkova, S. (2022, October 22). Ukraine war: Are Turkish mercenaries being sent to fight for Russia?; *Euronews*. Retrieved from <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/22/ukraine-war-are-turkish-mercenaries-being-sent-to-fight-for-russia>
- Kusa, I. (2022). From ally to mediator: How Russia's invasion has changed Ukraine-turkey relations; *Carnegie Endowment or International Peace*. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/politika/88097>
- Lacey, A. & Luff, D. (2001) *Trent Focus for Research and Development in Primary, Health Care: An Introduction to Qualitative Analysis*.
- Liu, X. (2018). Interviewing elites. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 160940691877032. doi:10.1177/1609406918770323
- Long, T. (2020). Small states in Central America. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 242-258). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Maass, M. (2014). Small states: Survival and proliferation. *International Politics (Hague, Netherlands)*, 51(6), 709-728. doi:10.1057/ip.2014.31
- Mahmood, F. (2013). Power versus the sovereign equality of states: The veto, the P-5 and united nations security council reforms. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 18(4), 117-138. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=poh&AN=97089805&site=eds-live>
- Mason, J. (1996). Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας. Επιστημονική επιμέλεια Νότα Κυριαζή, Ελληνικά Γράμματα
- Maykut & Morehouse (2000). *Beginning qualitative research: A philosophic and practical guide*. London: Palmer Press
- Mears, C. L. (2009). *Interviewing for education and social science research: The gateway approach*. ().Palgrave Macmillan. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=eric&AN=ED528833&site=eds-live>
<http://us.macmillan.com/book.aspx?isbn=9780230612372>

- Melakopides, C. (2010). Cyprus, Small-Powerhood and the EU's Principles and Values. In A. Wivel & R. Steinmetz (Eds.), *Small States in Europe* (pp. 161-180). Farnham Surrey, England: Ashgate.
- Morrison, J., Pons-Vigués, M., Díez, E., Pasarin, M. I., Salas-Nicás, S., & Borrell, C. (2015). *Perceptions and beliefs of public policymakers in a southern European city*. Springer Science and Business Media LLC. doi:10.1186/s12939-015-0143-5
- Myers, M. D., & Avison, D. (2002). *Qualitative research in information systems : A reader*. London: SAGE Publications Ltd. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=e020mww&AN=595737&site=eds-live>
- Neal, G. J., & John, R. D. (2016). *Neal G. Jesse, john R. Dreyer - small states in the international system_ at peace and at war-Lexington books* (2016). Lanham, Maryland: Lexington Books.
- Pedi, R. (2020). Small states in Europe as a buffer between East and West. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 168-188). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Plesner, U. (2011). *Studying sideways: Displacing the problem of power in research interviews with sociologists and journalists*. Great Britain: SAGE PUBLICATIONS, INC. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=edsbl&AN=RN294593250&site=eds-live>
- Preuß, B. (2008). *Equality of states - its meaning in a constitutionalized global order*. (). Retrieved from https://opus4.kobv.de/opus4-hsog/frontdoor/deliver/index/docId/73/file/501_hsog_wp_no._15.pdf
- Radoman, J. (2018). Small states in world politics: State of the art. *Journal of Regional Security*, 13(2), 179-200. doi:10.5937/JRS1802179R
- Rickli, J. M., & Almezzaini, K. S. (2017). *The small gulf states foreign and security policies*. London: Routledge.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*, GUTENBERG.

- Roderick, P. (2020). The non-identical Mediterranean island states: Cyprus and Malta. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 131-149). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for profit: Bringing the revisionist state back in. *International Security*, 19(1), 72-107. doi:10.2307/2539149
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data (third edition). Methods for Analyzing talk, text and interaction.* Sage Publication. London, Thousand Oaks, New Delhi
- Simpson, G. (2000). The great powers, sovereign equality and the making of the united states nations charter. *Australian Year Book of International Law*, 21, 133-158. Retrieved from <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.ayil21.11&site=eds-live>
- Sutton, P. (2011). The concept of small states in the international political economy. *Round Table (London)*, 100(413), 141-153. doi:10.1080/00358533.2011.565625
- Sweden and NATO* (n.d.). Retrieved from <https://www.government.se/government-policy/sweden-and-nato/>
- Switzerland and its partners. who is in charge of what in Switzerland* (n.d.). Retrieved from <https://www.pfp.admin.ch/en/partner.html>
- The iron curtain: Five things to know* (2019, November 4). Retrieved from <https://www.france24.com/en/20191104-the-iron-curtain-five-things-to-know>
- Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small states in the European union: What do we know and what would we like to know? *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 651-668. doi:10.1080/09557570601003502
- Thorne, S. (2000). Data analysis in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 3, 68-70
- UN. (1945). *Charter of the united nations*. San Francisco: UN. Retrieved from <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

- UN. (2019). *The UN security council handbook: A user's guide to practice and procedure*. 711 Third Avenue, Suite 1501 New York, New York 10017: Security Council Report.
- Vaicekauskaitė, Ž. M. (2017). Security strategies of small states in a changing world. *Journal on Baltic Security*, 3(2), 7-15. doi:10.1515/jobs-2017-0006
- Vlcek, W. (2008). *Offshore finance and small states*. London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9780230234925 Retrieved from [https://ebookcentral.proquest.com/lib/\[SITE_ID\]/detail.action?docID=435841](https://ebookcentral.proquest.com/lib/[SITE_ID]/detail.action?docID=435841)
- Walt, S. M. (1988). Testing theories of alliance formation: The case of southwest Asia. *International Organization*, 42(2), 275-316. doi:10.1017/S0020818300032823
- Wehner, L.E. (2020). The foreign policy of South American small powers in regional politics. In G. Baldachino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small States* (pp. 259-277). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Westra, J. (2010). Cumulative legitimation, prudential restraint, and the maintenance of international order: A re-examination of the UN charter System1. *International Studies Quarterly*, 54(2), 513-533. doi:10.1111/j.1468-2478.2010.00597.x
- Wivel, A. (2005). The security challenge of small EU member States: Identity and the Development of the EU as a Security Actor, *JCMS*, 43(2), 393-412.
- Wivel, A., & Steinmetz, R. (2010). Introduction. In A. Wivel & R. Steinmetz (Eds.), *Small States in Europe* (pp. 3-14). Farnham Surrey, England: Ashgate.
- Αντωνίου, Π. (2021). 2^η Συνάντηση: «Σκοπός, δειγματοληψία, τριγωνοποίηση» [Powerpoint slides]. Unpublished manuscript, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία.
- Δένδιας: *Η Τουρκία ενεργεί ως ταραξίας στην περιοχή* (2022, Νοέμβριος 20). Retrieved from <https://www.ant1news.gr/eidiseis/article/651367/dendias-i-toyrkia-energei-os-taraxias-stin-perioxi>
- Δένδιας: *Με επιστολή στη Χάγη ζητά να ερευνηθούν τα εγκλήματα πολέμου στη Μαριούπολη* (2022, Απρίλιος 17). Retrieved from <https://www.protothema.gr/politics/article/1234035/dendias-me-epistoli-sti-hagi-zita-na-ereunithoun-ta-eglimata-polemou-sti-marioupoli/>

- Ευτιχίδης, Θ. (2022, Αύγουστος 19). Ο «επιτήδειος ουδέτερος» και ο πόλεμος στην Ουκρανία – Η Τουρκία συνεχίζει να ακροβατεί σε τεντωμένο σχοινί; *Tribune*. Retrieved from <https://www.tribune.gr/blog/news/article/826505/o-epitideios-oydeteros-kai-o-polemos-stin-oykrania-i-toyrkia-synechizei-na-akrovatei-se-tentomeno-schoini.html>
- Ιωάννου, Γ. (2022, Μάρτιος 14). Ο «επιτήδειος ουδέτερος»; *Καθημερινή*. Retrieved from <https://www.kathimerini.com.cy/gr/apopseis/arthrografia/giannis-ioannoy/1-o-epitideios-oydeteros>
- Λαμπριανού, Ι. (2020). Διάλεξη μαθήματος ΚΠΕ 500 της 13^{ης} Οκτωβρίου 2020 η Συνάντηση: «Ποιοτικές Μέθοδοι (Κωδικοποίηση)» [Powerpoint slides]. Unpublished manuscript, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία.
- Μέρκελ - Μακρόν κατά χωρών ΕΕ που υποδέχονται εμβολιασμένους με ρωσικό ή κινεζικό εμβόλιο (2021, Ιούνιος 24). Retrieved from <https://gr.euronews.com/2021/06/24/merkel-makron-kata-xwrwn-ee-pou-upodexontai-emboliasmenous-me-rwsiko-kineziko-emvolio>
- Μπορέλ: Σημαντικός εταίρος της ΕΕ η Τουρκία - να υπάρξει μείωση της έντασης και κατανόηση (2020, Ιούλιος 13). Retrieved from <https://tvxs.gr/news/eyropi-eop/mporel-simantikos-etairis-tis-ee-i-toyrkia-na-yparksei-meiosi-tis-entasis-kai-katano>
- Ουκρανία – Ρωσία: Συμφωνία για την εξαγωγή σιτηρών (2022, Ιούλιος 23). Retrieved from <https://www.kathimerini.gr/world/561969529/oykrania-rosia-symfonia-gia-tin-exagogi-sitiron/>
- Πεσκόφ: Η Τουρκία είναι ένας σημαντικός εταίρος της Ρωσίας (2022, Σεπτέμβριος 6) Retrieved from <https://www.trt.net.tr/greek/tourkia/2022/09/06/peskoph-e-tourkia-einai-enas-semantikos-etairis-tes-rosias-1876546>
- Πολλάτος, Μ. (2021, Σεπτέμβριος 28). Αυτή είναι η αμυντική συμφωνία Ελλάδας - Γαλλίας - «Κλειδί» το άρθρο 2 για το αμυντικό δόγμα; *Πρώτο Θέμα*. Retrieved from <https://www.protothema.gr/politics/article/1165686/auti-einai-i-amudiki-sumfonia-elladas-gallias-kleidi-to-arthro-2/>

Σημαντικός εταίρος η Τουρκία λέει ο Γ.Γ. του ΝΑΤΟ (2018, Απρίλιος 20). Retrieved from <https://riknews.com.cy/article/2018/4/20/semantikos-etaios-e-tourkia-leei-o-gg-tou-nato-2269126/>

Τουρκία: Υπό άκρα μυστικότητα η συνάντηση των επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών ΗΠΑ-Ρωσίας (2022, Νοέμβριος 15). Retrieved from <https://www.kathimerini.gr/world/562136983/toyrkia-y-po-akra-mystikotita-i-synantisi-ton-epikefalis-ton-mystikon-ypiresion-ipa-rosias/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

ΟΔΗΓΟΣ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1. Θα ήθελα να μου σχολιάσετε τις σημαντικότερες απειλές που θεωρείτε ότι αντιμετωπίζει σήμερα η Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ), εάν υπάρχουν, και ποιο ρόλο έχουν να διαδραματίσουν οι Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ) στη διαχείριση αυτών των απειλών.
2. Η Τουρκία τα τελευταία έτη έχει αναβαθμίσει τόσο τους στρατιωτικούς της εξοπλισμούς όσο και τον ρόλο της στην περιοχή, με αποκορύφωμα την εμπλοκή της στην Ρωσο-ουκρανική κρίση. Κατά πόσο θεωρείτε ότι αυτό επηρεάζει την ΚΔ, λαμβάνοντας υπόψη αφενός την διατήρηση μεγάλου αριθμού τουρκικών δυνάμεων κατοχής (ΤΔΚ) στα κατεχόμενα και αφετέρου την ρητορική των αξιώσεων και απειλών που αυτή υιοθετεί;
3. Εξετάζοντας την φύση των τουρκικών προκλήσεων κατά της ΚΔ, φαίνεται ότι αποτελεί προσφιλή τακτική της Τουρκίας η αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της στην Αποκλειστική Οικονομική της Ζώνη (ΑΟΖ). (α) Ποια πιστεύετε ότι θα ήταν η αντίδραση της Τουρκίας, εάν το ερευνητικό πρόγραμμα της ΚΔ πλαισιωνόταν από ισχυρές ΕΔ και (β) Πώς νομίζετε ότι μπορούν να θωρακιστούν τα κυριαρχικά δικαιώματα της ΚΔ στην ΑΟΖ;
4. Αξιολογώντας την τουρκική στάση απέναντι στην ΚΔ, και με βάση τις εξελίξεις στην Ουκρανία, θα ήθελα να σας ρωτήσω: (α) Μέχρι πού πιστεύετε ότι μπορούν να φτάσουν οι τουρκικές προκλήσεις κατά της ΚΔ και (β) Κατά πόσο πιστεύετε ότι έχει πιθανότητες ένα σενάριο στρατιωτικών επιχειρήσεων των ΤΔΚ κατά της ΚΔ; Σε τέτοια περίπτωση, πώς αναμένετε να αντιδράσει ο διεθνής παράγοντας;
5. Κατά πόσο θεωρείτε επιτυχημένη την συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και άλλων διεθνών οργανισμών στην επίλυση του κυπριακού προβλήματος και στη διασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της ΚΔ;
6. Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος επενδύει σε διμερή και πολυμερή σχήματα συνεργασιών. Πώς, κατά την άποψη σας, οι συνεργασίες αυτές σε διάφορους τομείς, όπως η στρατιωτική συνεργασία, επηρεάζουν την ασφάλεια της ΚΔ;

7. Γιατί κατά την γνώμη σας η ΚΔ είναι το μοναδικό μέλος της Ε.Ε. το οποίο δεν έχει οποιαδήποτε σχέση με το ΝΑΤΟ (αίτημα άμεσης υποψηφιότητας ή μέσω του συνεταιρισμού για την ειρήνη), την ίδια στιγμή μάλιστα που αποτελεί το μόνο μέλος της το οποίο δέχεται ευθείς και έμπρακτες απειλές κατά της κυριαρχίας του;

8. Κατά την άποψη σας, η ένταξη της Κύπρου σε έναν αμυντικό στρατιωτικό συνασπισμό, διμερή ή πολυμερή, ανεξαρτήτως προσανατολισμού, θα διασφάλιζε τα συμφέροντα της ή θα συστήνατε τήρηση στρατιωτικής ουδετερότητας και την προσήλωση της ΚΔ στις αρχές του διεθνούς δικαίου;

9. Εάν η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία της Ε.Ε για την άμυνα (PESCO) εξελιχθεί σε ένα πλήρη αμυντικό στρατιωτικό συνασπισμό, ποια θα ήταν η θέση σας σχετικά με την συμμετοχή της ΚΔ;

υπάρχει, πρέπει να υπάρχουν και ΕΔ. Και λυπούμε να πω κάποια πράγματα, ότι δεν υπάρχουν ΕΔ στην Κύπρο, ως οφείλαμε να έχουμε, ένας ημικατεχόμενος τόπος. Όχι για να κάνουμε πόλεμο, για να κάνουμε εμείς επίθεση, αλλά για να προστατεύσουμε τα δικαιώματα της ΚΔ. Θεωρώ αδιανόητο πως η Κύπρος μετά από τόσα χρόνια κατοχής δεν έχει ένα πιο ισχυρό... ισχυρή εθνική φρουρά, ένα πιο ισχυρό στρατό, ο οποίος μάλιστα θα είναι και αποτρεπτικός στο ενδεχόμενο ενός νέου επεισοδίου. Σήμερα θεωρώ ότι είμαστε ο αδύναμος κρίκος και μπορεί ανά πάσα στιγμή η Τουρκία να προχωρήσει. Δεν προχωρά για πολιτικούς λόγους, το ότι είμαστε στην ΕΕ, αλλά δεν προχωρά, όχι, γιατί θα έχει πολιτικό κόστος, δεν προχωρά για πολιτικούς λόγους. Πολύ εύκολα προχωρεί και να πιάσει μια περιοχή όπως την Άχνα για παράδειγμα, Ποιος θα αντιδράσει; Όχι, να σας πω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα... μπαίνω λίγο... μπορεί να επικαλύπτω τις άλλες ερωτήσεις, αν σε καλύψω...»

Όχι, ναι, εννοείται ότι... και για αυτό τις έδωσα, η συζήτηση θα γίνει έτσι, λίγο ελεύθερη, απλώς ήταν ένας οδηγός. Αν έχω κάποια θέματα τα οποία θέλω να επιστρέψουμε σε αυτά που θίγετε...

«Ωραία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Το 2015 που έγινε το πραξικόπημα στην Τουρκία, αν επικρατούσε το πραξικόπημα, μάλλον... εάν δεν το έλεγχε ο Ερντογάν και είχαμε ένα εμφύλιο στην Τουρκία μεταξύ ερτογανικών και γκιουλενιστών, στην Κύπρο, ως γνωστό, υπήρχε μία μεγάλη μερίδα τούρκων στρατιωτικών οι οποίοι ήταν γκιουλενιστές. Και αν ξεκινούσε ένας εμφύλιος στα κατεχόμενα εδάφη μας, είχαμε σχέδιο εμείς τι θα κάναμε;...»

Ποια η άποψη σας; Είχαμε νομίζετε;

«Όχι, δεν είχαμε. Αφού έπιανα φίλους μου στρατιωτικούς να μάθω τι γίνεται και ο κόσμος ήταν κάτω στην Λήδρας...»

Εννοείται αν τύχαινε και οι ΤΔΚ επιτίθονταν; Ή εννοείτε εμείς να κάνουμε την...

«Ή αυτό, ένα, για να εξαγάγουν την κρίση, δεύτερο να προσέφευγαν κάποιοι από τους ηττημένους στην δική μας την πλευρά και τρίτο, λέω, αν πηγαίναμε σε μια φάση όπου η Τουρκία ήταν σε τόσο αδύναμη θέση, δεν θα έπρεπε να υπάρχει ένας σχεδιασμός από τα δικά μας τα στρατεύματα; Επιχειρησιακός σχεδιασμός; Αλλά για να κάνεις αυτό το πράγμα πρέπει να έχεις και τις κατάλληλες υποδομές. Στείλαμε τους στρατιωτικούς να εκπαιδευτούν στο Ισραήλ και τους στείλαμε με τα G3, όπως τα... να κάνουν οδομαχίες... Απίστευτα πράγματα. Γίνεται να μην έχεις ναυτικό; Να μην έχεις κατ' ουσία ναυτικό; Να

μην έχεις σήμερα 2 φρεγάτες 10 αεροπλάνα στην Κύπρο να μπορούν...; Επειδή παρακολουθούμε, είμαστε στην πολιτεία αλλά παρακολουθούμε πως γίνονται... υβριδικός, αεροπορία, ναυτικό, τα οποία, αύριο να σε βομβαρδίσει η Τουρκία. Πήγαμε αγοράσαμε πυροβόλα, αύριο αν μας βομβαρδίσει η Τουρκία, ποια είναι η χρήση των πυροβόλων; Δεν είναι ένα συνολικό πλαίσιο; Drones; Εμείς γιατί δεν αγοράζουμε Drones; Έχουν ολάκερη βάση οι Τούρκοι στο Λευκόνειο. Εμείς τι κάνουμε για αυτό; Έκανε και σχετική ερώτηση στην ευρωπαϊκή επιτροπή για την βάση, την οποία έκαναν στο Λευκόνειο, άρα δεν υπάρχουν ΕΔ όπως θα έπρεπε να έχουμε. Και έχω και μία αρχή, ότι για να υπάρχουν ως κράτος, είναι ζήτημα κυριαρχίας, πρέπει να έχεις και ΕΔ. Το λέω και για τη λύση του κυπριακού που συζητούν που συζητούν κάποιοι για το... κράτος χωρίς στρατεύμα, δεν μπορείς να έχεις στρατό, δεν υπάρχεις σαν κράτος.»

Υπήρχε εδώ, στο θέμα που θίγεται μια πρόνοια στο Ανάν περί αποστρατικοποίησης, προφανώς, από 'τοι καταλαβαίνω, δεν... όχι μόνο δεν είσατε σύμφωνος τότε αλλά ούτε στο μέλλον.

«Είμαι κάθετα αντίθετος σε μια τέτοια προοπτική. Λέω ότι το να έχει κράτος, το να έχει κυριαρχία, πρέπει να έχεις ΕΔ. Η Ευρώπη είναι αδύναμη, δεν μπορεί να πάει σε κοινή εξωτερική πολιτική, γιατί δεν έχει κοινή άμυνα, για να έχει κοινή άμυνα και ασφάλεια, επειδή δεν έχει στρατό ισχυρό, ευρωστρατό, ο οποίος θα μπορεί, όχι να πάει να κάνει πολέμους, να επιβάλει τις πολιτικές της, ειρηνευτικής προστασίας. Να παρέμβει ας πούμε στη Λιβύη. Για αυτό δεν υπάρχει παίκτης στην εξωτερική πολιτική που να ονομάζεται ΕΕ, δεν υπάρχει έτσι πράγμα, είναι ανέκδοτο. Μιλώ εγώ, που συμμετέχω στην [REDACTED] [REDACTED] Υπάρχει Τουρκία, υπάρχει Ρωσία, υπάρχει Κίνα, υπάρχουν Η.Π.Α., ΕΕ δεν υπάρχει.»

Εδώ... (γέλια), πιάσατε ωραία ροή και απορροφώ έτσι με μεγάλη προσοχή τι λέτε αλλά εδώ, θα ήθελα να σας διακόψω σχετικά με την ΕΕ. Γιατί το λέτε αυτό; Δηλαδή, και έχω και ερώτηση έτσι που ήθελα να σας κάνω, αν είσατε ευχαριστημένος με την ΕΕ. Λέτε ότι δεν είναι παίκτης η ΕΕ. Γιατί το λέτε;

«Για το λόγο ότι δεν έχει κοινή εξωτερική πολιτική άμυνας και ασφάλειας. Δεν υπάρχει... για να είσαι παίκτης πρέπει να έχεις αυτό το πράγμα. Να μου πεις, η Αμερική, η Ρωσία, η Τουρκία, μια χώρα είναι και αποφασίζει σε αυτές τις περιπτώσεις ένας. Ε ναι, είναι το δύσκολο της υπόθεσης. Εμείς... για να ταυτιστούν τα συμφέροντα ολονών αποκλείεται. Άλλα η Γαλλία, άλλα η Γερμανία. Άρα πρέπει να αποφασίσου στη βάση των αρχών και

αξιών της ΕΕ. Μόνο αυτό φαίνεται να είναι το συνεκτικό σημείο, κάτι το οποίο θέλει μία προοπτική.»

(από 06:51 διακοπή για ρύθμιση κάμερας έως 07:51)

Φυσικά η ΕΕ έχει την ΚΠΑΑ

«Δεν έχει τίποτε, κατ' ουσία δεν υπάρχει.»

Εννοείτε ότι είναι ακόμα αρχικά στάδια;

«Ναι, έχουμε δρόμο να διανύσουμε πολύ, είμαστε θυγατρική του ΝΑΤΟ αυτή τη στιγμή. Πρέπει να δημιουργηθεί ευρωστρατός. Ένας ευρωστρατός ο οποίος θα εφαρμόζει τις αποφάσεις του...»

Η PESCO, για τον ευρωστρατό ήθελα να σας ρωτήσω και λίγο, η PESCO είναι...

«Ήταν ένα βήμα.»

Ωραία.

«Ήταν ένα θετικό βήμα το οποίο πρέπει να φτάσουμε όμως ... να ολοκληρωθούμε για να είμαστε σωστοί.»

Θεωρείτε... Ωραία, εν τω μεταξύ...

«Όσο αφορά τη Ευρώπη για να είναι... για να σου δώσω ολοκληρωμένη εικόνα, σε θέματα»

(από 07:52 διακοπή λόγο τεχνικού προβλήματος έως το 08:39)

Α!

«Πέτρο χαθήκαμε! Δεν ξέρω αν έγινε πυρηνικός πόλεμος!»

Πάτησα κάποιο κουμπάκι και πραγματικά σας διέκοψα, δεν ξέρω, απολογούμαι, είναι δική μου η...

«Δεν υπάρχει πρόβλημα. Απλώς έλεγα ότι η Ευρώπη σε θέματα προστασίας του καταναλωτή, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βελτίωσης της ποιότητας της ζωής των πολιτών, προστασία του περιβάλλοντος είναι κορυφαία αρχή. Είπαμε τα αρνητικά αλλά από την άλλη πλευρά ο πρώτος πόλος ο οποίος υπάρχει σε ολόκληρη την υφήλιο.»

Για το δικό μας πρόβλημα πως βλέπετε τη ΕΕ; Να...

«Δεν το λέω... Είναι αδύναμη να κάνει κάτι και βεβαίως υπάρχουν τα οικονομικά συμφέροντα. Εμάς, ένα πράγμα μπορούσε να κάνει η ΕΕ, δεν το κάνει. Να λάβει κυρώσεις κατά της Τουρκίας, οικονομικές και εμπορικές, για να καταρρεύσει. Νομίζω είμαι ο πρώτος ο οποίος έθεσε αυτό το πράγμα το 2015, στο [REDACTED], όταν έβλεπα [REDACTED] κυρώσεις κατά της Ρωσίας το 2014 για την Κριμαία το 2015. Ήμουν ο πρώτος ο οποίος τοποθετήθηκα και είπα ότι πρέπει να ζητήσει η ΚΔ λήψη κυρώσεων κατά της Τουρκίας. Τώρα, αν το κάναμε με τον σωστό τρόπο, άλλη κουβέντα.»

Φυσικά αυτό που λέτε κιόλας, είναι ακόμα πιο έντονο από ότι καταλαβαίνω τώρα, η..., έτσι... η στάση της ΕΕ, με τις κυρώσεις που έλαβε στην Ουκρανία. Διότι δεν ξέρω αν βλέπετε αναλογίες της Ρωσίας – Ουκρανίας / Τουρκίας – Κύπρου.

«Άλλα τα μεγέθη μας, πρέπει να είμαστε ρεαλιστές. Η Ισπανία για παράδειγμα, η Σαντατέρ είναι εκτεθειμένη 120 δισεκατομμύρια, η Σαντατέρ η ισπανική τράπεζα είναι 120 δις εκτεθειμένη σε κόκκινα δάνεια στην Τουρκία. Αντιλαμβάνεσαι όταν αναληφθούν κυρώσεις κατά της Τουρκίας, σημαίνει κατάρρευση της ισπανικής οικονομίας. Οι Γερμανοί πουλούν όπλα, οι ολλανδοί έχουν ξενοδοχειακές μονάδες στην Μικρά Ασία. Οι Γάλλοι; Είναι ένα παιχνίδι οικονομικών συμφερόντων που δυστυχώς είμαστε πολύ μικροί πάνω σε τούτο. Για αυτό μίλησα πριν ότι μόνο αν τοποθετείται σε πλαίσιο αρχών και αξιών, η ΕΕ να αναμένουμε ότι θα γίνουν κάποια πράγματα σε σχέση με το κυπριακό. Το μόνο θετικό πράγμα το οποίο βγήκε από την κρίση στην Ουκρανία είναι ότι δυσκολεύεται η Τουρκία να προχωρήσει να κάνει ένα βήμα αναθεωρητισμού όπως ο Πούτιν και θα έχουμε αντίδραση από τους ευρωπαίους, κατά αντίστοιχο τρόπο όπως με την Ουκρανία, και μεγαλύτερη, είμαστε μέλος της.»

Εννοείτε περαιτέρω από τα ήδη κεκτημένα;

«Ναι. Θα είναι αναγκασμένοι να αντιδράσουν. Δεν μπορεί να κάνει πίσω αυτή τη στιγμή. Στην Ελλάδα, όχι μόνο για στρατιωτικούς λόγους τους οποίους ξέρεις καλύτερα από εμένα, αλλά σίγουρα πολιτικούς.»

Άρα θεωρείτε ότι, είχα και σχετικό ερώτημα, ότι μάλλον δεν αναμένετε κάποια κλιμάκωση των προκλήσεων;

«Όχι. Σε θεωρητικό επίπεδο κάνουν εξαγωγή να κερδίσουν τις εκλογές. Ο Ερντογάν και η αντιπολίτευση είναι ένας ανταγωνισμός. Εκείνο το οποίο φοβούμαι είναι ένα επεισόδιο το οποίο θα προέλθει τυχαία και μπορεί να γίνει οτιδήποτε.»

Οκ.

«Ένα ατύχημα.»

Ατύχημα, ή θερμό επεισόδιο, μικροεπεισόδιο θα έλεγα...

«Ναι αλλά...»

Με τα λεγόμενα σας.

«Πως θα εξελιχθεί, πως θα εξελιχθεί αν γίνει ένα επεισόδιο οποιαδήποτε μορφής; Θεωρώ όμως ότι δεν είναι πρόθεση της Τουρκίας να μπει σε πόλεμο με την Ελλάδα. Δεν είναι αυτό που... , ξέρει ο Ερντογάν ότι θα έχει ένα τεράστιο κόστος και μπορεί και να τον χάσει.»

Στην Κύπρο περισσότερο, επίσης δεν θεωρείτε...

«Στην Κύπρο είμαστε στο μαλακό υπογάστριο εμείς και είμαστε και ο αδύναμος κρίκος. Εγώ φοβούμαι στην Κύπρο. Όπως σου είπα στην αρχή, αν δεν ήμασταν μέλος της ΕΕ με την αδυναμία που έχουν οι ΕΔ μας, θα το έκανε. Εγώ είμαι βέβαιος ότι θα προχωρούσε να έπιανε μια περιοχή, έφερα ένα παράδειγμα. Το κάνει τώρα, σαλαμοποίηση με το Βαρώσι, πιάνει δρόμο - δρόμο και πάει. Εποικίζει το Βαρώσι, αυτό θα κάνει.»

Ναι.

«Επήγαν, μπήκαν στους δύο δρόμους, τον επόμενο χρόνο θα πάει στους παρακάτω και τελειώνει και η υπόθεση Αμμόχωστος.»

Ωραία, ευχαριστώ. Επιγραμματικά θίξατε όλες τις ερωτήσεις θεωρώ, νομίζω. Να σας ρωτήσω έτσι δυο-τρία πραγματάκια πάνω σε εκείνα που είπατε και σε ένα θέμα που είχαμε αναφέρει, για την PESCO Η Κύπρος αυτήν τη στιγμή δεν έχει στρατιωτική έτσι... δεν ανήκει κάπου στρατιωτικά. Θα θέλατε, συμμετέχουμε φυσικά στην PESCO εθελοντικά αλλά σε κάποιους τομείς, αλλά θέλετε - εάν γίνει η rescο ή αν δεν γίνει η rescο - να φέρω και το πρόσφατο έτσι, σαν είδηση, με το... Άρση του αμερικανικού εμπάργκο παράδειγμα, στο NATO να μπαίναμε; Θα ήταν προς όφελός μας; Τι θα το θεωρούσατε;

«Στο NATO δεν πρόκειται να μπούμε. Δεν πρόκειται να μπούμε ποτέ όταν υπάρχει η Τουρκία. Δεν πρόκειται να μπούμε. Άρα η συζήτηση που γίνεται θεωρώ ότι είναι ανόητη και ανώφελη, αφού δεν υπάρχει περίπτωση η Τουρκία τώρα να αποδεχτεί να μπούμε στο NATO. Εγώ δεν θα έβλεπα με αρνητικό μάτι την επίλυση του... μία επίλυση, πιθανή επίλυση του κυπριακού να την επιτηρεί το NATO, και να μπαίναμε και εμείς ως μέλος του NATO μετά από τη λύση»

Με εγγυήσεις NATO δηλαδή.

«Ναι, δεν θα το έβλεπα αρνητικά εάν σε μία λύση η οποία θα είναι η βιώσιμη και θα έχει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά - αν ήταν αυτό το πρόβλημα - παρόλο που θα προτιμούσα να εγγωθηθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση τη λύση, ξεκάθαρα. Αλλά δεν θα έρθω να το απέκλεια, να πω όχι, αν υπήρχε μία εγγύηση από πλευράς του NATO, δεν θα ήταν λόγος απόρριψης ενός σχεδίου από την πλευρά την δική μου. Το να μπούμε στο NATO δεν υπάρχει. Εγώ δεν θέλω να μπαίνω σε συζητήσεις οι οποίες δεν...»

Okay.

«Σαφώς πρέπει να συμμετέχουμε σε όλους τους πυλώνες άμυνας και ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε όλους. Όσο το δυνατόν περισσότερο. Όπου μας επιτρέπεται πρέπει να διεκδικούμε και να είμαστε και παρόντες. Η λογική του να απουσιάζουμε, το να έχουμε φοβίες και ανασφάλειες, νομίζω μόνο κακό μας επιφέρει, τίποτε άλλο. Ξεκάθαρα.»

Ωραία, ευχαριστώ, ήταν κατανοητό το... Η τοποθέτησή σας. Συνεπώς χρειαζόμαστε ουσιαστικά όσο το δυνατό πιο πολλές σχέσεις.

«Βέβαια.»

Στρατιωτικές; Επειδή έθιξα το θέμα, στρατιωτικές και άλλου τύπου σχέσεις; Διότι η Κυπριακή δημοκρατία βλέπουμε ότι τελευταία συμμετέχει σε διμερή και πολυμερή σχήματα, έτσι... Τι έχουν;... Σχήματα συνεργασίας στο Κυπριακό. Τι έχουν να μας προσφέρουν αυτά τα σχήματα; Ή δεν θεωρείτε ότι μπορεί να μας προσφέρουν κάτι;

«Για εμένα είναι ξεκάθαρα, στη δική μου την αντίληψη, ότι όσο πιο ισχυρός είσαι αμυντικά, τόσο πιο ισχυρός είσαι και πολιτικά. Αν η Τουρκία ξέρει ότι αύριο θα έχει ένα τεράστιο κόστος με το να επιχειρήσει να πάει 5 πόντους παρακάτω, δεν θα το τολμήσει. Αν ξέρει ότι είμαστε, να μην πω ξεβράκωτοι (γέλια), θα δώσει μέσα και θα κάνει τα δικά της, θα σου τα επιβάλει. Άρα, πρέπει να κατανοήσουμε αυτές τις προσεγγίσεις τις ονειροπόλες... Μακάρι να ήταν διαφορετικά τα πράγματα, να μη χρειαζόμαστε στρατό πουθενά. Η πραγματικότητα δείχνει κάτι άλλο. Είδαμε το Πούτιν, αναθεωρητισμός, έφτασε στην Ουκρανία, έπιασε το... Κατέχει τώρα, πόσο κομμάτι κατέχει της Ουκρανίας, κι όμως, γιατί υπάρχει Ουκρανία; Αντιστέκονται, έχουν στρατό, παρόλο που έχασαν πολύτιμο χρόνο να εξοπλιστούν, βλέπεις ότι αντιστέκονται και κερδίζουν και κάποιες περιοχές. Άρα οφείλεις να έχεις στρατό. Πρέπει να έχεις ισχυρό στρατό δηλαδή κατά λέξη

και να λες κατ' όνομα ότι έχω στρατό. Μα πως έχεις; Πως μπορεί να... Πιστεύει κανένας δηλαδή ο στρατός μας λειτουργεί αποτρεπτικά σήμερα; Μπορεί κανένας να φοβηθεί την ΕΦ όπως είναι σήμερα; Είναι στην σφαίρα του ανέκδοτου αυτό το πράγμα αν το πεις. Λυπούμε που το λέω - γιατί έζησα άλλες εποχές, υπηρέτησα σε άλλη εποχή, απολύθηκα με το ζόρι από το στρατό, όταν ████████ δεν παρέμβηκα για να καταλάβεις... Και δεν είμαι πολεμοκάπηλος, έτσι; Πρέπει να το ξεκαθαρίσουμε. Αλλά δεν είμαι ούτε ανόητος. Αν δεν είσαι ισχυρός στρατιωτικά, δεν είσαι ούτε πολιτικά. Δυστυχώς εμείς θεωρούσαμε ότι με το να διαλύσουμε το στράτευμα, ότι θα φτάσουμε σε λύση κυπριακού. Αυτό ήταν το θέμα, όχι τα κατοχικά στρατεύματα, να διαλύσουμε τα δικά μας. Και αφήσαμε στην πορεία να σπάσουν τα Land Rover μες την μέση του δρόμου, να μην αγοράζουμε εξοπλισμό, να μην έχουμε αεροπορία, να μην έχουμε ναυτικό, να είναι ακατάλληλα τα όπλα μας, να μην έχουν οι στρατιώτες... Γίνεται σήμερα να λες έχω στρατό και να μην έχουν άρβυλα και στολές οι στρατιώτες; Οι έφεδροι; Ή, πηγαίναμε εμείς στην εφεδρεία, και να μας πει να πάτε να αγοράσετε εσείς στολές; Εγώ μπορούσα και αγόραζα την στολή και πήγαινα, ο άλλος, που δεν μπορούσε; Γίνονται αυτά τα πράγματα;»

Ωραία, ευχαριστώ (γέλιο).

«Είμαι έντονος, είμαι έντονος πάρα πολλά γιατί αυτό με ενδιαφέρει. Χωρίς να είμαι, ξέρεις.»

Ωραία. Ένα θεματάκι πάνω σε εκείνο που είχατε πει πριν και να προχωρήσω στην τελευταία μου ερώτηση, και νομίζω θα είμαστε εντός χρόνου. Είχατε πει ότι μπορεί να... Από όσο αντιλαμβάνομαι, να γίνει κάτι, έτσι... Σε στυλ θερμού επεισοδίου με την Τουρκία ενδεχόμενος, όχι ενδεχομένως, ενδεχομένως το θερμό επεισόδιο. Σε αυτήν τη περίπτωση, αναμένετε κάποια βοήθεια από το εξωτερικό; Και εννοώ από Ελλάδα, Η.Β, που είναι και εγγυήτριες δυνάμεις, από την ΕΕ ενδεχομένως, τους γείτονες που έχουμε συνάψει τις σχέσεις μαζί, Αίγυπτο, Ισραήλ; Ή, σε αυτό θα είμαστε μόνοι μας και πρέπει να το διαχειριστούμε καθαρά μόνοι μας, όπως είναι ας πού με τώρα η Ουκρανία ουσιαστικά. Που αν εξαιρέσουμε τις παροχές που έχει σε στρατιωτική βοήθεια και οικονομική, δεν πολεμά κάποιος για αυτήν.

«Ναι το είπε και χθες ο Στολτενμπεργκ στην επιτροπή, στην πολιτική μας ομάδα, ότι δεν έχουμε ΝΑΤΟϊκά στρατεύματα στην Ουκρανία. Είναι έξω από την Ουκρανία και τους βοηθούμε οικονομικά και στρατιωτικά...»

Ναι, στην δική μας την περίπτωση, τι αναμένετε; Εάν τύχει;

«Τότε να ξεκινήσουμε από την... Θέλω να πάρουμε το χειρότερο σενάριο. Άρα ότι θα είμαστε μόνοι μας, άρα η λογική του κράτους του δικού μας έπρεπε να είναι ότι θα είμαστε μόνοι μας, και από εκεί και πέρα, σαφώς αναμένουμε από την Ελλάδα, αλλά αν δεν έρθει; Το '74 δεν ήρθε... Και περιμένουμε και από τους εταίρους μας. Είναι αυτό που σου είπα στην κουβέντα μας, ότι δημιουργηθήκαν νέες συνθήκες με την εισβολή στην Ουκρανία και είναι υποχρεωμένοι, ηθικά τουλάχιστον, να λειτουργήσουν με...»

Κατά αναλογία, ουσιαστικά, πρέπει.

«Ναι...»

Για να έχουν... Εντάξει, ναι.

«Θα έχει πρόβλημα μετά το όλο οικοδόμημα. Σκέψου να δεχτεί επίθεση ένα μικρό κράτος από την Τουρκία και να μην αντιδράσει η ΕΕ. Αυτό μπορεί να είναι και λόγος να καταρρεύσει.»

Ο ΟΗΕ, ξέχασα, πριν περάσω στην τελευταία ερώτηση, γενικότερα, θεωρείτε ότι μας εξυπηρετεί; Βοηθά; Κάνει ότι μπορεί; Μέσα από τον ΟΗΕ έχουμε να κερδίσουμε; Μπορούμε να κερδίσουμε περισσότερα και δεν το πράττουμε;

«Ψηφίσματα... εκτός από τα ψηφίσματα, τίποτε άλλο. Βλέπουμε ότι κάναμε και εμείς τεράστια λάθη, πρέπει να κάνουμε μια αναδρομή. Μπορώ να σου πω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα όταν το 1990...»

Λάθη είπατε; Γιατί δεν το άκουσα καλά.

«Λάθη, παραλείψεις, σε σημείο ... Τέλος πάντων. 1990, έγινε η έκθεση των Η.Ε. για το κυπριακό. Γίνεται κάθε χρόνο. Από την παράδοση της πόλης των Βαρωσίων στους νόμιμους κατοίκους, πήγαμε, με την δική μας την ανοχή, και έγινε παράδοση της περικλειστης πόλης των Βαρωσίων. Μιλούμε για το 1/5 της πόλης των Βαρωσίων. Από τη δική μας την ανοχή. Και αυτό πέρασε μετά στα ψηφίσματα και σήμερα μιλούν τα ψηφίσματα για επίδοση της περικλειστης πόλης των Βαρωσίων στους νόμιμους κατοίκους της. Το 550 άμα το διαβάσει κάποιος, δεν είναι αυτό που έλεγε. Έλεγε της πόλης των Βαρωσίων, δεν έλεγε καμιά περικλειστη πόλη των Βαρωσίων μέσα. Άρα τρώμε και μόνοι μας ήττες, με την δική μας την ανοχή, με την δική μας την αδιαφορία, συγκατάθεση, παράδοση; Έτσι... Ποια λέξη να χρησιμοποιήσω; Από εκεί και πέρα, τα ΗΕ δεν διαδραματίζουν το ρόλο τον οποίο θα πρέπει να διαδραματίσουν. Δυστυχώς

είναι... Άγονται και φέρονται από τα συμφέροντα των μεγάλων. Εδώ είχαμε την Τουρκία να συμμετέχει στα μέλη του συμβουλίου ασφαλείας ως μη μόνιμο μέλος, να έχει δικαίωμα ψήφου και να καθορίσει πράγματα... Μία κατοχική δύναμη και μία... Ένας διεθνείς ταραχοποιός.»

Ωραία, ευχαριστώ και, κ. ██████████, θα ήθελα να σας ρωτήσω το τελευταίο, έτσι, στη συζήτηση μας τη σημερινή ξέρουμε. Βλέπουμε ότι είναι μια προσφιλής τακτική της Τουρκίας να μας παρενοχλεί και να μας πιέζει στην ΑΟΖ. Θέλω να σας ρωτήσω, ποια πιστεύετε ότι θα ήταν η αντίδραση της Τουρκίας εάν εμείς, το πρόγραμμα που είχαμε εξαγγείλει και προχωρούσαμε σε αυτό το ερευνητικό στην ΑΟΖ, πλαισιωνόταν από ισχυρές ΕΔ, είτε δικές μας - θεωρητικά, είτε ιταλικές, αν ήταν η περίπτωση της ENI στην ΑΟΖ, είτε γαλλικές, αν ήταν η περίπτωση TOTAL, είτε της EXXON αν ήταν οι αμερικανικές. Πως θα συμπεριφερόταν και, για την ώρα που μιλάμε, που όπως είπατε και εσείς δεν έχουμε ΕΔ, τι και πως μπορούμε να τα θωρακίσουμε καλύτερα τα κυριαρχικά δικαιώματα; Που πρέπει να επενδύσουμε; Που πρέπει να στρέψουμε τις δυνάμεις μας;

«Καταρχήν κάνουμε πολιτική για τον λαϊκισμό και για τα μεγάλα λόγια, αντί να κάνουμε πολιτική για να σώσουμε το τόπο μας και να τον υπερασπιστούμε πραγματικά. Το να κάνεις... Να ξεκινάς να λες: 'εγώ θα αξιοποιήσω τα κοιτάσματα στην ΑΟΖ', χωρίς να διασφαλίσεις αυτά όλα τα οποία περιέγραψες, ήσουν αφελείς και πιστεύεις ότι η Τουρκία δεν θα αντιδράσει. Ήταν αναμενόμενο, άρα τι έπρεπε να κάνεις; Ή θα εξοπλιζόσουν εσύ με φρεγάτες και να πεις: 'εγώ θα στείλω τις φρεγάτες μου' και να ξέρει η Τουρκία θα έχει κόστος και 'η πολεμική μου αεροπορία θα τους παρενοχλεί, να μην τους αφήσει να εισβάλουν στην ΑΟΖ μου' ή έπρεπε να κάνουν μία συμφωνία με αυτές τις εταιρίες που κρύβουν χώρες μεγάλες από πίσω: 'κοιτάζετε κύριοι, δεν θα κάνουμε μόνο οικονομική συμφωνία αλλά και συμφωνία αμυντικής υπεράσπισης των αποκλειστικών... της ΑΟΖ της Κύπρου και των οικοπέδων τα οποία μπαίνουν'. Δηλαδή θα πεις του Ισραήλ να κάνουμε κονσόρτιουμ – τι θα κάνουμε – αλλά έχετε και την ευθύνη της διαφύλαξης. Να το πεις τους Ιταλούς, να το πεις τους Αμερικάνους και ας τους έδινες και παραπάνω ποσοστό. Δηλαδή μιλούμε για deal. Να τους έδινες παραπάνω κέρδος για να το κάνουν. Όπως πήγαμε σήμερα, τι καταφέραμε; Δεν προχωρούμε να κάνουμε τίποτε ουσιαστικά, λόγια, και δεν αξιοποιήσαμε το φυσικό αέριο, που στο τέλος μπορούσε να ήταν και εναλλακτικός παράγοντας τροφοδοσίας ενέργειας της ΕΕ, την στιγμή που έχει και κρίση με την Ουκρανία. Δεν τα κάναμε. Μα γιατί δεν τα κάναμε; Μα, κάποιιοι έπρεπε να ήταν

υπόλογοι! Αυτοί που μας έδειχναν τις διμερείς, τις τριμερείς και παρουσιάζονταν από το πρωί ως την νύχτα, ο πρόεδρος πήγαινε από την μια πήγαινε στην άλλη και πανηγυρίζαμε ότι τα εξασφαλίσαμε... Ε, τι; Δεν τα εξασφαλίσαμε. Και δυστυχώς ξεγυμνωθήκαμε, όταν εισέβαλε η Τουρκία στο οικόπεδο της ENI. Εκεί είδαμε ότι ο βασιλείας είναι γυμνός. Έτρεχαν τα τουρκικά στρατεύματα από πίσω, έβγαλαν τους Ιταλούς έξω.»

Ναι, το '18.

«Ε γιατί; Γιατί δεν φροντίσαμε; Είμασταν ανόητοι; Δεν περιμέναμε ότι η Τουρκία θα αντιδρούσε; Και να σου πω και κάτι άλλο. Φαγώθηκαν δισεκατομμύρια από τους κλέφτες στα διάφορα σκάνδαλα στην Κύπρο. Η Κύπρος έπρεπε να ήταν αστακός σήμερα. Αστακός. Η Κύπρος έπρεπε να έχει τόσο ισχυρή άμυνα, μικρή, ευέλικτη αλλά δυναμική, και με παρουσία η οποία να ήταν καταλυτική και σε ολόκληρη την περιοχή. Γιατί δεν το κάνουμε; Επειδή είμαστε μόνο... Εγώ είμαι ειρηνόφιλος, είμαι εναντίον των πολέμων, αλλά έχω να αντιμετωπίσω αυτές τις συνθήκες τις οποίες περνούμε σήμερα.»

Απαντήσατε και στα 2 μου ερωτήματα έτσι, 2 σε 1 (γέλια). Συνοψίζοντας ουσιαστικά το τελευταίο, θέλουμε περισσότερο στρατό και, αν τον είχαμε, η Τουρκία μάλλον δεν θα έκανε αυτά που κάνει τώρα σε καμία περίπτωση.

«Να μην το πούμε... Καλύτερους... Δηλαδή έχουμε ικανότατους αξιωματικούς, έχουμε στελέχη. Βλέπεις όμως βασικές αδυναμίες. Και επειδή μιλώ με διάφορους συναδέλφους σου, επειδή έχω έγνοια για αυτό το ρεζιλίκι όπου φτάσαμε, εγώ υπηρέτησα επί [REDACTED]. Τότε ήταν άλλες εποχές εντάξει, ήταν και άλλη τεχνολογία, ισορροπίες. Η Τουρκία πετά τα drones σήμερα, καταγράφει τα πάντα, πετούν πάνω από τα φυλάκια μας και εμείς δεν αντιδρούμε, καταγράφονται μόνο μέσα στα βιβλία των παρατηρητηρίων. Τι είναι αυτό το πράγμα; Εμείς δεν έπρεπε να έχουμε drone; Πάνω που το... Δεν πρέπει να εξασφαλίσουμε τον αέρα μας; Ναυτικό; ... Ε...Είναι άλλη κουβέντα.»

Ευχαριστώ για τις τοποθετήσεις σας

«Τίποτε, να 'σαι καλά.»

Δεν ξέρω εάν σε αυτά που είπαμε θέλετε να πείτε συνολικά.

«Όχι, τίποτε, αν δεν ζέχασα οτιδήποτε...»

(Γέλια)

«Αν είσαι ικανοποιημένος, εσύ εγώ είμαι μια χαρά.»

Είναι κατανοητά και απολύτως σαφή, αυτό το μήνυμα που στέλνετε, εγώ καλύφθηκα πλήρως. Δεν μένει παρά να σας ευχαριστήσω, να σας πω ότι η συνεισφορά σας είναι μεγάλη στην, έτσι... ως παραγωγή επιστημονικής γνώσης!

«Να 'σαι καλά (γέλιο).»

Και ξανά, να σας ευχαριστήσω για την διάθεση του χρόνου σας.

«Τίποτε, όποτε θέλεις είμαστε εδώ. Εντάξει;»

Να 'στε καλά, γεια σας, καλή συνέχεια.

«Να 'σαι καλά, ευχαριστώ, γεια.»

Γεια σας.

----- Τέλος κειμένου απομαγνητοφώνησης -----

Γενικά σχόλια για την συνέντευξη

Το ραντεβού διευθετήθηκε εύκολα. Η προσέγγιση έγινε μέσω email το καλοκαίρι. Η γραμματέας του έσπευσε να διευθετήσει άμεσα ραντεβού αλλά της πρότεινα εντός Σεπτεμβρίου, όπου και έγινε.

Αρχικά έγιναν οι συστάσεις σύμφωνα με το πρωτόκολλο της συνέντευξης και ακολούθως ξεκίνησε η συνέντευξη. Η συνέντευξη ηχογραφήθηκε κατόπιν συναίνεσης του κ. ██████████

Η συνέντευξη κύλησε ομαλά με καλό ρυθμό και ροή. Ένα μικρό προβληματάκι τεχνικό σχετικά με την σύνδεση αλλά αποκαταστάθηκε αμέσως. Άργησε περίπου 20 λεπτά η συνάντηση επειδή ήταν σε άλλο διαδικτυακό meeting. Ήταν καλά προετοιμασμένος, είχε δει τις ερωτήσεις και προσπαθούσε να σχολιάζει σε σχέση με αυτές. Θεωρώ ότι ήταν μια από τις καλύτερες συνεντεύξεις που έκανα μέχρι τώρα γιατί είμασταν to the point, χωρίς φλυαρία από πλευράς μου και περιττά / αντιδεοντολογικά σχόλια, ειδικά των πρώτων 2 συνεντεύξεων.